

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 18

София, сряда, 3 декември

1927 г.

19. заседание

Петък, 2 декември 1927 година.

(Открито отъ председателя А. Христовъ, въ 16 ч. 25 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ народни представители: Еминъ Агушевъ, Василъ Александровъ, Хафузъ Садъкъ Алиевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Никола Аретовъ, Христо Баевъ, Милко Бечевъ, Илия Бояджийски, д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Григоръ Василевъ, Ради Василевъ, Мехмедали Герай, Панайотъ Данчевъ, Владимиръ Димитровъ, Димитъръ Дрънски, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Димитъръ Ивановъ II, Георги Илиевъ, Христо Илиевъ, Георги Казанаклиевъ, Величко Кознички, Иванъ Колевъ, Гето Кръстевъ, Иванъ Куртевъ, Кънчо Кънчевъ, Коста Лулчевъ, Александъръ Малиновъ, Добри Митевъ, Запринъ Миховъ, Стойко Мوشановъ, Кара-Али Мустафовъ, Александъръ Неновъ, Кирилъ Ноевъ, Димитъръ п. Пандовъ, х. Георги х. Петковъ, Иванъ Петровъ, Александъръ Пиронковъ, Алекси Поповъ, Петко Разсукановъ, д-ръ Владимиръ Руменовъ, Николай Савовъ, Христо Силяновъ, Кирилъ Славовъ, Христо Стояновъ, Ангелъ Томчевъ, Желю Тончевъ, Недѣлчо Топаловъ, Ангелъ Узуновъ, Александъръ Хитриловъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Маринъ Шиваровъ и Теню Янгузовъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

На г. Владимиръ Димитровъ — 1 день;

На г. Добри Витановъ — 2 дни;

На г. Георги Чернооковъ — 1 день;

На г. Димитъръ Ивановъ II — 4 дни;

На г. Добри Митевъ — 1 день;

На г. Христо Силяновъ — 4 дни;

На г. Кънчо Кънчевъ — 1 день и

На г. Величко Кознички — 2 дни.

Постъпило е питане отъ варненския народенъ представителъ г. Никола Стамболиевъ относно пристанищната служба въ гр. Варна.

Постъпило е запитване отъ народнитѣ представители г. Аврамъ Стояновъ и г. Христо Калайджиевъ относно извършения вчера обискъ въ синдикалния домъ.

Ще бждатъ съобщени на съответнитѣ министри, за да дадатъ отговоръ.

Отъ Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве е постъпило предложение за приемане на окръжна служба чуждѣ подданикъ. (Вж. прил. Т. I, № 16)

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по първото четене на законопроекта за одобрение договора за създаване на българска ипотечна банка.

Има думата народниятъ представителъ г. Тома Константиновъ.

Т. Константиновъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вземахъ думата въ миналото заседание и говорихъ по законопроекта за организацията на ипотечния кредитъ, тъй бързо раздаденъ на народнитѣ представители. Веднага, следъ като се прие на първо четене този законопроектъ и се изпрати въ комисията, по-

стави се на дневенъ редъ настоящиятъ законопроектъ за одобряване договора, сключенъ съ чужди банки съ цель да се създаде въ България българска ипотечна банка.

Г. Мухановъ вчера повдигна въпросъ да се отложи разглеждането на този законопроектъ, за да могатъ опозиционнитѣ групи да го проучатъ. Обаче г. министъръ-председателътъ намѣри за добре да поиска спешностъ на законопроекта, и Народното събрание се съгласи.

Както по тоя законопроектъ, така и по първия законопроектъ ние, опозиционнитѣ групи, не желаемъ да правимъ опозиция на правителството, а желаемъ да го подкрепимъ въ ония негови мѣроприятия, които сж добри и които смѣтаме, че ще бждатъ полезни за страната.

Азъ смѣтамъ, че въпросътъ е отъ голѣма важностъ, трѣбва всички групи да се изкажатъ по него и болшинството да внимава. Законопроектътъ за организирането на ипотечния кредитъ е едно ново явление въ нашия стопански животъ, едно ново мѣроприятие въ нашето законодателство. Освенъ това, този въпросъ, който е отъ стопански и финансовъ характеръ, не е известенъ на обществото, за да се заинтересува то отъ него. Азъ знаа, че на известни срѣди у насъ, като станаха преди два дни известни тѣзи законопроекти, се заинтересуваха много и обществото се развълнува. Та ако на обществото бѣха известни отъ по-рано тѣзи законопроекти, то щѣше да се заинтересува и да има възможностъ да се занимае съ тѣхъ, тъй като съ тѣхъ се засѣгатъ голѣми стопански интереси въ нашата страна.

Председателътъ на Демократическата партия г. Дрънски вчера тукъ говорѣше, че законопроектътъ за организирането на ипотечния кредитъ е едно, а законопроектътъ за одобряване договора за създаване на българска ипотечна банка е съвсемъ друго. Когато се говори за материята, която уреждатъ тия два законопроекта, наистина, тѣ сж нѣщо отдѣлно единъ отъ другъ. Вѣрно е, че да уреждаш една чисто стопанска материя, каквато е тая, съ която се организира ипотечниятъ кредитъ въ страната, е едно нѣщо, а да одобриш единъ договоръ за учредяването на една ипотечна банка въ България е съвсемъ друго. Но не трѣбва да се забравя, че законопроектитѣ иматъ и цели. Законопроектътъ за организиране на ипотечния кредитъ и настоящиятъ законопроектъ иматъ точно опредѣлени цели. Г. министърътъ на финанситѣ смѣта тѣзи два законопроекта за нераздѣлни и иска и единиятъ и другиятъ да бждатъ одобрени отъ Народното събрание. Ако първиятъ не бжде приетъ, нѣма смисълъ вториятъ, и обратното — ако този законопроектъ, който разглеждаме сега, не бжде приетъ, нѣма смисълъ първиятъ.

Азъ изхождамъ отъ това основно положение, че тия два законопроекта сж свързани, нераздѣлни и, застаналъ на тази база, ще ги разкритикувамъ.

Казахъ въ началото, че ние не желаемъ да правимъ безогледна опозиция, а желаемъ да се обяснимъ. Когато въ Камарата се внесе известенъ законопроектъ отъ правителството за разглеждане и одобрение, ако ние, опозицията, намѣримъ, че е полезенъ, трѣбва да го гласуваме. Така трѣбва да се разбира ролята на опозицията въ Парламента, и азъ така я разбирамъ. Но когато сме убедени, че единъ законо-

проектът не е полезен за страната, а, напротив, е вреден, ние по чиста съвест ще гласуваме против, ще кажем това на Събраниято и ще апелираме към онѝзи, които носят отговорност, да не го приемат.

Настоящият законопроект, г. г. народни представители, иде да задоволи една нужда въ България, може би временна, но ни свързва със едно положение, което ще трае цѣли 25 години. И когато разглеждаме настоящия законопроект, ние не трѣбва да го разглеждаме само съ огледъ на ония нужди на нашия финансовъ и стопански животъ, които той иде да задоволи, а и съ огледъ на онова положение, което той ще създаде и което ще трае едно дълго време, повече отъ 25 години. Ако така разгледаме въпроса, безспорно, тогава голѣма и сега има 250 хиляди жители. На тази компания днесъ конкуриратъ „Орионъ“ и други компании, които даватъ електрическа енергия на софийскитѣ граждани и на фабрицитѣ въ София на много по-износни условия, а компанията, която има концесията, се ползува съ привилегиитѣ, които ѝ дава тази концесия. Знаете, че има конфликтъ между компанията, която има монопола, и другитѣ компании, които на базата на свободната конкуренция търгуватъ и продаватъ по-евтино енергия. Този конфликтъ днесъ спъва развитието на София. Докато не бѣде разрешенъ въпросътъ за софийското освѣтление, докато не бѣде поевтинена електрическата енергия въ София отъ страна на компанията, както е евтина на свободния пазаръ, развитието на София ще се спъва отъ тази концесия, която тежи на Софийската община.

Азъ ще цитирамъ, г-да, единъ примѣръ съ София. По силата на една концесия, на единъ договоръ, София се освѣтлява отъ една компания. Когато се е сключилъ този договоръ между компанията и Софийската община, София е имала 50 хиляди жители, но следъ време София се разви, стана голѣма и сега има 250 хиляди жители. На тази компания днесъ конкуриратъ „Орионъ“ и други компании, които даватъ електрическа енергия на софийскитѣ граждани и на фабрицитѣ въ София на много по-износни условия, а компанията, която има концесията, се ползува съ привилегиитѣ, които ѝ дава тази концесия. Знаете, че има конфликтъ между компанията, която има монопола, и другитѣ компании, които на базата на свободната конкуренция търгуватъ и продаватъ по-евтино енергия. Този конфликтъ днесъ спъва развитието на София. Докато не бѣде разрешенъ въпросътъ за софийското освѣтление, докато не бѣде поевтинена електрическата енергия въ София отъ страна на компанията, както е евтина на свободния пазаръ, развитието на София ще се спъва отъ тази концесия, която тежи на Софийската община.

Азъ ще цитирамъ какво казва философътъ Спенсеръ, когато разглежда стопанскитѣ въпроси. Той казва: „Старата култура прѣчи на новата култура“. И той цитира за примѣръ Парижъ, Лондонъ и Америка. Едно време въ Парижъ и Лондонъ нѣмаха електрическо освѣтление, а имаха газово освѣтление, което бѣше дадено на концесия за срокъ отъ 30—40 години. Америка, която нѣмаше такива концесии, премина веднага къмъ електрическо освѣтление. Въ Парижъ, въпрѣки развитието на техниката, не можеше да се въведе електрическо освѣтление навсѣкжде, защото газовото освѣтление бѣше дадено на концесия. По такъвъ начинъ старата култура прѣчи на новата култура.

Въ Америка, казва Спенсеръ, желѣзницитѣ сѣ широколинейни, а у насъ сѣ тѣснолинейни, и за това у насъ вървятъ сѣ 60—80 км. въ часъ, а въ Америка вървятъ сѣ 120 км. Значи, казва той, старата култура прѣчи на новата. Старата култура създава условия, които прѣчатъ да се приложатъ новитѣ открития на науката, които прѣчатъ на развитието. Изхождайки отъ това гледище, г. г. народни представители, азъ желая да бѣда изслушанъ отъ болшинството, което ще гласува законопроекта.

Г. г. народни представители! До войната, 1915 г., Българската народна банка извършваше ипотекарни операции, даваше заеми срещу ипотеките. Следъ войната, понеже настѣпи стопанска криза у насъ и банката имаше други задачи — да урежда въпроса за монетата, да се борѣ срещу кризата — тя изостави своето задължение да дава заеми срещу ипотеките, защото това наложиха условията на живота. И затова по силата на нѣщата, по силата на обстоятелствата, по силата на живота у насъ фактически ипотекаренъ кредитъ не съществува, или ако той съществува, съществува въ много малкъ размѣръ. Въ модернитѣ страни, където желаятъ да иматъ единъ свършенъ кредитъ — понеже кредитътъ е признакътъ, чрезъ който се познава доколко е развито едно стопанство, доколко е напреднало то — тамъ желаятъ да мобилизиратъ недвижимата собственост — да я мобилизиратъ, подчертавамъ — желаятъ да улеснятъ всички операции, които се вършатъ за смѣтка на недвижимата собственост, да бѣдатъ извършвани по най-лесенъ начинъ и съ най-малко формалности. Напр. въ Америка ипотекарниятъ кредитъ се дава срещу една бележка върху гърба на крепостния актъ и затова този, който има нужда отъ ипотекаренъ кредитъ, може много лесно да го получи срещу своя недвижимъ имотъ. Така нуждата отъ пари на пазара се много лесно задоволява.

Тия нѣща ви ги казвамъ, защото сѣ научни истини, научни положения, които трѣбва да се знаятъ, когато ще гласуваме чл. 2 отъ законопроекта за ипотечния кредитъ и чл. чл. 3 и 4 отъ законопроекта за договора, който има за целъ да създаде въ България българска ипотекарна банка. Затова азъ ще разглеждамъ тия два законопроекта заедно, защото сѣ свързани и иматъ за целъ да създадатъ въ България ипотечна банка, за да може да се вкара чуждъ капиталъ, отъ който се има нужда.

Г. г. народни представители! Законопроектътъ за договора се критикува и отъ народни представители отъ болшинството. Азъ имахъ случай да приказвамъ съ нѣкои отъ тѣхъ и тѣ ми казаха, че сѣ малко загрижени по законопроекта за договора, тѣй като съ него трѣбва да гласуватъ положенията, нѣкои отъ които не сѣ имъ ясни, положения, които обвързватъ нашия стопански животъ за дълги години. Азъ спорихъ съ депутати отъ болшинството въ кулоаритѣ по чл. 3 и 4 отъ законопроекта за договора и искамъ да ви обърна вниманието на тия членове. Чл. 3 отъ законопроекта за договора казва: (Чете) „Преди изтичане на 25 години отъ обнародване на тоя законъ, нѣма да се позволи образуване на ново дружество за ипотеченъ кредитъ, съставено подъ форма на дружество на заемодавци, каквото има предъ видъ чл. 2, алинея трета, отъ закона за организацията на ипотечния кредитъ“. Значи, само тия фирми, съ които държавата е сключила договора, ще иматъ право въ продължение на 25 години да правятъ ипотеките въ България, безъ да бѣдатъ обезпокоявани отъ никаква конкуренция. Следователно, тия две фирми ще изкарватъ печалби, безъ да бѣдатъ обезпокоявани отъ никаква конкуренция. Това е много важно, г. г. народни представители. Това е въ истинската смисълъ на думата монополъ на ипотекарния кредитъ. Затова, когато вие ще гласувате този законопроектъ, не трѣбва да забравяте, че гласувате монополъ на ипотекарния кредитъ.

С. Савовъ (д. сг): Не е вѣрно това.

Т. Константиновъ (нац. л): Ти не разбирашъ онова, което казвамъ.

С. Савовъ (д. сг): Толкова и ти го разбирашъ, приятелю драги.

Т. Константиновъ (нац. л): Много добре го разбирамъ, защото азъ съмъ училъ по книги.

С. Савовъ (д. сг): Ти не си баща на 7 деца да го разбирашъ. Нищо не разбирашъ, ако не си баща на 7 деца.

Т. Константиновъ (нац. л): Г. г. народни представители! Азъ казахъ, че не желая да бѣде безогледенъ опозиционеръ, че азъ желая да критикувамъ законопроекта, доколкото позволяватъ силитѣ и знанията ми. Обаче когато трѣбва да гласувамъ единъ законопроектъ, който ще обвърже България 25 години, азъ трѣбва малко да се позаисля, защото не желая въ България да има чуждъ капиталъ, който да получи въ България печалби, каквито той желая, и да влияе на нашия стопански животъ и на кредита у насъ, както той иска. Азъ не желая на две чужди фирми, за които нѣмаме никакви гаранции какви сѣ — г. министърътъ може да ги знае — да имъ дадемъ права и привилегии, каквито не съществуватъ за никоя банка въ България, даже и за държавнитѣ. Ако прочетете чл. чл. 7, 8, 13, 19, 20 и 21 отъ законопроекта, ще се убедите въ това. Обърнете внимание, г. г. народни представители, на това, че въ законопроекта се казва, какво ипотекарната банка не е официално учреждение, а е частно дружество съ частни капитали и то чужди, а не български. Вие давате единъ финансовъ суверенитетъ на това частно дружество, давате му привилегии, които го правятъ едно публично учреждение. Азъ въ никой случай не мога да се съглася да гласувамъ за единъ такъвъ текстъ въ законопроекта, съ който се даватъ права на частно дружество да бѣде публично учреждение въ България и особено когато капиталитѣ на това частно дружество сѣ чужди.

Ставаше споръ за чл. 2 отъ законопроекта за организацията на ипотечния кредитъ, особено по последната му алинея. Тамъ се говори за дружества за ипотеченъ кредитъ, които ще се образуватъ подъ форма на акционерно дружество, за операциятѣ на тѣзи дружества, но не се говори за облигации. Въ кулоаритѣ ми се възрази одеде, че нѣма да се позволи, съгласно чл. 3 отъ договора, да се

образува друга ипотекарна банка, която да издава облигации. Това не е вѣрно. Съгласно текста на този членъ, въ продължение на 25 години не се позволява въ България да се образува ново дружество за ипотеченъ кредитъ подъ форма на акционерно дружество, което да извършва ипотечни кредитни операции.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А, какво се говори въ кулоаритѣ!

Т. Константиновъ (нац. л): Ако бѣше дума за облигации, трѣбва да се каже. Облигацията е едно, акцията е друго. Искамъ да кажа, че цѣли 25 години въ България нѣма да може да се образува ипотекарна банка съ сѣщото значение, съ сѣщитѣ операции. Значи, цѣли 25 години индустрията, финансовиятъ животъ и цѣлиятъ кредитъ у насъ ще бждатъ зависими отъ една чужда ипотекарна банка. Това е *par excellence* единъ монополъ. Азъ не зная въ никака страна такова своего рода учреждение. Ако г. министърътъ на финанситѣ знае, нека го каже. Въ странство има дружества отъ друго естество, но тамъ кредитътъ е свободенъ. Кредитътъ е най-голямото улеснение за финансирането на индустрията, кредитътъ най-добре дава възможностъ на капитала да се мобилизира и да играе роля въ производството. И ако кредитътъ, който трѣбва да бжде свободенъ, се постави у насъ подъ една привилегия, ако той стане монополъ, безспорно е, че ние ще спънемъ свободната конкуренция, а това ще се отрази зле върху цѣлото стопанство на страната.

Смѣтамъ, че не му е мѣстото въ Народното събрание да приказваме теории и затуй ще премина къмъ нѣкои текстове отъ законопроекта, съ което ще свърша своята кратка речъ.

Г. г. народни представители! Вчера преждеговорившиятъ, като критикуваха законопроекта за одобряване на договора, казаха, че освенъ операцията — даване на заемъ срещу ипотека — тази банка ще има право да сконтира полици и записи на заповѣди и да дава краткосрочни заеми. Ще образуваме ипотекарна банка, а ще ѝ даваме правото, освенъ кредитиране срещу ипотеки, да върши и други финансови операции! Значи, законопроектътъ за договора не е логиченъ, не е последователенъ. Ако ние действително искаме да създадемъ една ипотекарна банка, не трѣбва да ѝ даваме такова право, а трѣбва да я ограничимъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие прочели ли сте чл. 13 отъ законопроекта?

Т. Константиновъ (нац. л): Да.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Прочетете го още веднѣжъ и ще видите, доколко е вѣрно това, което говорите.

Т. Константиновъ (нац. л): Г. министъръ-председателю! П. 7. отъ чл. 13 казва така: (Чете) „Да сконтира записи на заповѣди или мѣнителници съ два подписа, чиито надежъ не е по-далечъ отъ приетия въ Народната банка за сконтиране на ефекти“. Това сж сдѣлки не ипотекарни, а сдѣлки отъ съвсемъ друго естество.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Съ кой капиталъ ще се върши тая работа?

Т. Константиновъ (нац. л): Съ капитала, безспорно, който ще има банката.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Съ нейния собственъ капиталъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Да, но вие ѝ давате привилегии.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Привилегиитѣ сж за заложнитѣ облигации.

Т. Константиновъ (нац. л): Договорътъ дава права и привилегии на банката много особени.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Кажете ипотекарна банка въ свѣта, която не се занимава съ подобни операции.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Оставете го, той каза, че цѣлиятъ свѣтъ не познавалъ такава банка!

Т. Константиновъ (нац. л): Въпросътъ е, че вие създавате единъ монополъ за тая банка, като ѝ давате привилегии. Всѣки въ България може да ипотекира. Ипотечни операции може да извършва всѣко акционерно дружество въ България, но вие съ този законопроектъ не давате, въ разстояние на единъ срокъ отъ 25 години, да се основаватъ въ България дружества съ такива цели. Това е монополъ на ипотекарната банка.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: За заложнитѣ облигации е въпросъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Чл. 3 отъ този договоръ забранява да се образуватъ такива дружества, въпрѣки че въ чл. 2 отъ законопроекта за организацията на ипотечния кредитъ е казано нѣщо друго. Значи, тази банка получава изключителни привилегии по този договоръ, като изрично се казва, че ипотекарнитѣ дружества подъ акционерна форма . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: По този законъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Да, но той не говори за облигации. Ако сте юристъ, схванете какво значи това. Ако трѣбва да се тълкува, така ще го тълкува единъ съдъ.

Следъ монопола на ипотечния кредитъ вие давате на тая банка и други специални привилегии. Длъжницитѣ на банката ще бждатъ екзекутирани по специална процедура, която създава едно фаворизирано положение за тая банка. Като ѝ давате правото да върши и обикновени краткосрочни заеми, скотови операции и други финансови операции, това значи, че тя ще използва своето положение на привилегирована банка и ще конкурира останалитѣ банки въ България, които ще останатъ да съществуватъ подъ режима на общитѣ закони. Така, тая банка ще спъва тѣхната дейностъ, ще спъва свободната конкуренция въ България и ще убие инициативата за финансова дейностъ въ България.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Не знаешъ какво приказвашъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ знамъ какво приказвамъ. Въ всѣки случай, г. г. народни представители, ние не можемъ да гласуваме чл. 3 и чл. 4 отъ договора.

С. Савовъ (д. ср): И безъ тебе ще се свърши тая работа.

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ знамъ, че ще се свърши работата, но то още не е сигурно.

С. Савовъ (д. ср): Много си е сигурно.

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ съмъ убеденъ, че въ комисията ще бжде дебатирано много.

К. Куневъ (д. ср): Щомъ не гласувате за създаването на банката, нѣма да ви дадатъ кредитъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ нѣмамъ нужда отъ кредитъ. Азъ съ малко пари живѣя.

К. Куневъ (д. ср): Я кажете отъ значение ли е въ страната да има банка, която да прави ипотеки?

Т. Константиновъ (нац. л): Безспорно.

К. Куневъ (д. ср): Всички казватъ, че страната има нужда отъ това учреждение.

Т. Константиновъ (нац. л): И азъ казвамъ, че има нужда.

К. Куневъ (д. ср): Е, тогава бива ли да критикувате законопроекта? Не е ли грѣхъ, не е ли скандалъ туй, което правите? Гражданитѣ въ тая страна всѣки день се обиратъ безбожно отъ лихвари, като плащатъ 500% лихва. Ето тая банка ще ги спаси.

Н. Мушановъ (д.): Съ 90 милиона лева ще спасите България!

Т. Константиновъ (нац. л): Ако единъ капиталистъ . . .

К. Куневъ (д. сг): Ако сте добросъвестенъ, съгласете се по-скоро да мине законопроектътъ.

Т. Константиновъ (нац. д): Добре, ще Ви отговоря.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че ако България има нужда отъ внасянето на пари отъ странство — а безспорно тя има такава нужда — ние сме първитѣ, които ще гласуваме за това. Но ако срещу това даваме монополи и привилегии, ако се накръпватъ интереситѣ на България, ние нѣма да се съгласимъ. И тамъ е жалкото, че вашата политика е да вкарате пари въ България на всѣка цена, при всички условия.

К. Куневъ (д. сг): Вие се страхувате отъ инициативитѣ на Сговора, да не направи нѣщо добро!

С. Омарчевски (з): Завиждаме!

Т. Константиновъ (нац. д): Азъ не говоря за Сговора — говоря за законопроекта. Зная, че други, които познаватъ тази материя, ще се спратъ повече върху този законопроектъ. Но днесъ, г. г. народни представители, България има нужда да бѣде малко по-независима. Вие знаете много добре, че следъ войната — това искамъ да подчертая предъ почитаемото Събрание — интеллигенция, професори и други сѣди сжъ подъ чуждо влияние. Капиталътъ е една голѣма съблазнь — това го знаете всички. Щомъ допустенете чуждия капиталъ да дойде у насъ съ специални привилегии, съ специални права, наистина на първо време ние ще имаме пари, но въ последствие чуждиятъ капиталъ ще засили своето влияние у насъ. А знаете, че паритѣ влияятъ не само икономически, но и духовно и политически. Това го знае добре г. Чернооковъ. Затуй, когато ще вземате пари отъ нѣкого въ заемъ, трѣбва да внимавате да не му дадете голѣми права, трѣбва да бѣдете гарантирани, че тѣзи пари, дошли у насъ, нѣма да развращаватъ, нѣма да правятъ пакости, а само ще улеснятъ раздаването на кредита въ нашата страна. И азъ апелирамъ къмъ правителството и къмъ болшинството да внимаватъ.

Имайте предъ видъ още, че настоящиятъ законопроектъ отмишлява много наши закони. Чл. 20, както казва г. Думановъ, дава право на банката да прави официални извлѣчения. У насъ само Българската народна банка и Земледѣлската банка иматъ право да правятъ официални извлѣчения, които иматъ значение за сѣда. Никое друго банково учреждение въ България, г-да, нѣма право да прави такива официални извлѣчения. Това е опасно, това е страшно за България. И затуй азъ желая да бѣдете внимателни въ това отношение (Възражения отъ сговоритѣ). Азъ, г-да, говоря за автентични документи. Чл. 20 говори ясно, четете го и ще видите: банката дава извлѣчения отъ своитѣ книги за всички текущи смѣтки по ипотеки и ги праща въ сѣда, за да се вземе изпълнителенъ листъ. Тѣзи извлѣчения, завѣрени отъ банката, иматъ силата на автентични официални документи. Това не трѣбва да се допуска по никакъ начинъ. Това е най-опасното. Тукъ има юристи, трѣбва да го знаятъ. Иначе, г. г. народни представители, кажете, че тая ипотекарна банка не е частно учреждение, ами е официално учреждение. Но вие въ договора не го казвате, вие скривате истината. Това е частно дружество съ частенъ капиталъ, а вие му давате официаленъ характеръ.

Така съставенъ договорътъ, ние нѣма да гласуваме за него, като смѣтаме, че съ това вършимъ добро за нашитѣ финанси, за България, за нейната независимостъ стопанска, финансова и политическа.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Стефановъ.

С. Стефановъ (д.): Г. г. народни представители! Азъ нѣмаше да вземамъ думата по настоящия законопроектъ, понеже отъ нашата група вече се изказа ораторъ, ако нѣмахъ предъ видъ бележката на г. министъръ-председателя, какво народното представителство да бѣде много внимателно, когато разглежда тоя въпросъ, защото, каза г. министърътъ, имало специални причини, по които трѣбвало да се бърза. Втората причина, която ме накара да взема думата, е, че въ бързината, съ която трѣбваше да хвърлимъ погледъ върху законопроекта, пропуснахме едно положение много важно, което е аргументъ за нашата група да не гласува за този законопроектъ.

Това положение се състои въ следното. Въ чл. 13, алинея втора, въ французкия текстъ, е казано много ясно, че пла-

ментътъ по ипотекитѣ и изплащанията става въ злато — „or“. Въ българския текстъ е казано: (Чете) „Земитѣ, както и изплащанията имъ, ще могатъ да се извършатъ въ златни монети или въ тѣхната равностойностъ“. Азъ мисля, г. г. народни представители, че тази точка, която се пропусна вчера да бѣде разкритикувана, както отъ нашия ораторъ, тъй и отъ другитѣ господа, които говориха отъ трибуната, заслужава ващото внимание и, ще повтора, че тя е единствената причина, която ме накара да изляза на трибуната.

Да поставяме ние българското население, българския нуждаещъ се гражданинъ да склочва заеми въ чужда валута — въ злато — да обръща тая чужда валута въ левове за удовлетворение на своитѣ нужди и следъ туй да бѣде той заставенъ да изплаща тия си задължения въ течение на 10, 20 години — това е единъ голѣмъ рискъ, предъ който днесъ никой разуменъ търговецъ въ тая страна не се изправя. Днесъ, откогато българскиятъ левъ е тъй „стабиленъ“ — въ кавчки казано — отъ две години насамъ, голѣми кредити отъ българскитѣ банки се даватъ само въ чужда валута. Това показва, доколко левътъ е „стабиленъ“ и доколко могатъ да се даватъ голѣми кредити въ левове. Но кои правятъ голѣми заеми въ чужда валута? Тѣ се правятъ отъ ония търговци и индустриалци, които обръщатъ веднага тая валута въ нѣщо ефективно — или въ експортни материали, или въ стоки, които се продаватъ въ същата валута. Никой обикновенъ търговецъ или индустриалецъ, който продава своето производство въ левове, не задължнява въ чужда валута. Между васъ има много търговци, които ще се съгласятъ съ тая моя мисль и ще ѝ дадатъ онова голѣмо значение, което ѝ давамъ и азъ.

Това положение, да се даватъ кредити въ чужда валута, различна отъ националната, народната валута, го нѣма въ никоя друга страна. Такива заеми въ чужда валута могатъ да се правятъ въ изключителни случаи, за голѣми търговски сѣлки, за известни транзалции съ други държави. Да давате кредити въ чужда валута, при нестабилното финансово положение, въ което се намира нашата страна, и да обрънете тия кредити въ левове и после да сте изправени предъ задължението да ги връщате въ чужда валута, е голѣмъ рискъ. Напр., ако българскитѣ граждани имаха своитѣ ипотеки предъ Българската народна банка и предъ Земледѣлската банка въ чужда валута, какъвъ щѣше да бѣде тѣхниятъ халъ, ако сега плащаха 27 пѣти повече — какъто е разликата между швейцарския франкъ и нашия левъ? Какъвъ щѣше да бѣде халътъ на този длъжникъ, всѣки отъ васъ може да си представи. Прѣсенъ е примѣрътъ съ ликвидацията на застрахователното дружество „Ню-Йоркъ“ въ България, което плати само въ троенъ размѣръ застраховкитѣ, и известни ви сжъ прогеситѣ на българскитѣ граждани, които имаха тамъ застраховки, нескончаемитѣ дѣла, които се влачеха по арбитражни сѣдилища и т. н. Знаете колко пѣшкаха подъ ипотекитѣ, сключени преди войнитѣ, предъ Франко-българската банка. И добре, че работитѣ се стекоха така, че ликвидацията на тѣзи ипотеки стана въ едно време, когато французкиятъ франкъ бѣше много спадналъ, та плащането, установено въ троенъ размѣръ въ сравнение съ лева преди войната, стана леко. Следователно, при едно такова положение голѣма грѣшка е и велика отговорностъ, бихъ казалъ азъ, ще понесе онзи, който, подъ оправданието, че трѣбвало да се внесатъ срѣдства въ страната, би поставилъ нуждаещия се български гражданинъ, който не може да си направи добре смѣтката и да разбере тѣзи работи, въ положението да бѣде задълженъ въ чужда валута при тая голѣма финансова неизвестностъ, въ която се намира страната. Азъ не говоря мои приказки. Ще се позова на заключението на г. министъръ-председателя, което е печатано тази сутринъ въ в. „Зора“, ще се позова на телеграмата, получена днесъ отъ Женева, за голѣмитѣ мъчнотии, които се сръщатъ за сключването на държавния заемъ, ще се позова на декларацията, която г. министъръ-председателътъ направи, че не може Народната банка да се обръща въ акционерно дружество, все по смѣтитѣ съображения, за да се съгласите съ мене, че това е едно положение много сериозно и много опасно.

Преди да се пристѣпи къмъ създаването на една ипотекарна банка, което не значи нищо друго, освенъ единъ ипотекаренъ заемъ, който, макаръ по размѣра си да е единъ нищоженъ капиталъ самъ по себе си, но чрезъ облигациитѣ, издадени въ размѣръ на 20 пѣти повече, ще донесе гражданска сума въ чужда валута въ страната, казвамъ, преди да се създаде тая ипотекарна банка, предстои да се по-

стигне възможното финансово стабилизиране у насъ. Азъ не съмъ фантазьоръ, за да искамъ да стане онова, което разбирамъ и което желая; азъ искамъ само онова, което е възможно при днешнитѣ наши условия. Следователно, най-напредъ трѣбва да се върви по пътя че се стабилизираатъ ония наши държавни институти — Народната, Земледѣлската и Кооперативната банки — които ще участвуватъ въ една ипотечарна банка у насъ.

Сега, дали тѣзи държавни институти, когато сж били ангажирани отъ правителството да участвуватъ въ тази ипотечарна банка, сж напълно сигурни, че ще могатъ да устоятъ на задълженията, въ които се поставятъ, това ще видимъ отъ редакцията на чл. 7 отъ настоящия законопроектъ. Правителството е било принудено да направи една голѣма отстъпка — да приеме 40% участие българско и да даде мажоритетъ на чужденцитѣ. Самиятъ този фактъ, че правителството е било принудено да даде този мажоритетъ, показва, че то се е намирало въ голѣми трудности и е било принудено да направи тази отстъпка. И ние трѣбва да предполагаме, че то се е борило, за да може все таки да запази едно що-годе съотношение, като е държало смѣтка за достоинството на страната и на онѣзи институти, които участвуватъ въ ипотечарната банка. Това ясно е прокарано въ чл. 7, където се казва, че за българското правителство, за Българската земледѣлска банка, за Българската централна кооперативна банка и за застрахователнитѣ дружества се запазватъ 8.000 акции или, съ други дими, 40% отъ участие въ капитала. Трѣбва да се предполага, че когато правителството е искало да защити туй положение, което е прокарано въ чл. 7, категоричния му текстъ, то е имало въ разчотъ, че тѣзи институти или държавата ще бждатъ въ състояние непремѣнно да покриятъ този ангажментъ отъ 40% участие. А то не е току така безъ значение определено. Отъ предпоследната алинея на този членъ се прозира като-че-ли тия институти или респективно държавата евентуално не биха удържали това положение. Въ алинеята се казва: (Чете) „Тѣ ще бждатъ задължително поименни, докато бждатъ задържани отъ държавата или другитѣ участвуващи въ българската група. По изключение, тия акции ще могатъ да бждатъ прехвърляни на нѣкой отъ другитѣ български първоначални подписвачи или тѣхни лица“ — прехвърлянето едни вмѣсто други е едно положение не тѣй страшно — и по-нататѣкъ продължава: (Чете) „ако тѣ откажатъ, прехвърлянето имъ може да стане, съ съгласието на управителния съветъ, върху другитѣ първоначални подписвачи“ — които сж чужденци, или — „върху трети лица“. Следователно, за това съотношение отъ 40%, което се предвижда и се е защищавало, още отсега се отварятъ вратитѣ и се предвижда, че то може да се измѣни.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тъкмо обратното — съ тия постановления съотношението се гарантира.

С. Стефановъ (д): Азъ не виждамъ, г. министъръ-председателю, какъ ще се гарантира, ако действително трѣбва да се запази процентътъ 40%.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какъ да не виждате? Тъкмо това, което вчера г. Дрѣнски недоумяваше — че тия 8.000 акции, макаръ да се резервиратъ на тия групи, които сж описани тукъ, тѣ по право сж на българското правителство. Акс нѣкоя отъ тѣзи групи — защото има частни застрахователни дружества — рече да се отчужди, то преимуществото да ги вземе има българската държава. Ами ако и тя се откаже? Може да се измѣни законътъ. Тогава ще ги взематъ ония.

С. Стефановъ (д): Тогава защо предвиждате, че държавата може да се отказва?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото е въ реда на нѣщата, защото въ всѣки договоръ така се пише.

С. Стефановъ (д): Тогава нека дадемъ банката на чужденцитѣ и да нѣма българско участие!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Едно правителство, което ще бжде съгласно да я даде, ще измѣни закона. Това разяснение е въ полза, не въ вреда.

С. Стефановъ (д): Азъ не мога да се съглася.

Н. Мушановъ (д): Вие искате да кажете, че нѣма да се намѣри такова правителство.

С. Стефановъ: Ако 40% отъ акциитѣ трѣбва да се задържатъ отъ държавата, тогава нѣма нужда отъ положението, какво ще стане, ако държавата се откаже. Тогава кжде е смисълътъ на първия пунктъ на чл. 7? Ето защо вчера бѣше казана предпоставката отъ г. Дрѣнски, че този законопроектъ не може по никои начинъ да предшествува едно финансово здравяване на страната, каквото би трѣбвало да бжде предприето. И когато тѣзи институти, които ние поставяме въ съучастие въ една ипотечарна банка, бждатъ въ по-друго положение, азъ съмъ убеденъ, че българското правителство, което и да било то, би извоювало по-друго положение и за нашитѣ институти и за българската държава въ този институтъ, който иска да учредява. Ще се съгласите, че ипотечниятъ кредитъ е много деликатенъ и трѣбва да се внимава при неговото организиране. Колкото и да се казва, че страната има нужда отъ пари, не може тѣй безогледно да се хвърлимъ и на всѣка цена да търсимъ пари. Кредитътъ е единъ ножъ съ две остриета и трѣбва да бждемъ много внимателни. Бихъ могълъ да ви посоча много прѣсни примѣри въ тѣзи широки кредити, които се даваха на общинитѣ въ последнитѣ години, за да видите, че има общини забатачили, които, благодарение на голѣмитѣ кредити, правѣха безсмислени разходи и днесъ не сж въ състояние да плащатъ нито 1% лихва, а камоли капитала. Но това ще направя при другъ случай, когато ще се разглежда въпросътъ за финансовото и стопанско положение на страната, по какви причини тя е достигнала до днешния халя, дали само по обективни причини, като резултатъ отъ войната, или и по други, субективни причини, които дадоха много тежки послѣдствия и които, когато настѣпваха, не се чувствуваха, а се чувствуватъ винаги много по-късно.

За съжаление трѣбва да се констатира, че насъ като-челни ни е хванала една болестъ: когато се говори за чуждъ капиталъ, отваряме уста и го считаме за голѣма благодать. Кой отрича? Много право забеляза г. Губидѣльниковъ, че всѣка търговия, всѣко предприятие, отъ най-малкото до най-голѣмото, е основано на кредита. Кой отрича, че България се намира въ стѣснено положение и че има нужда отъ кредитъ, отъ финансово подпомагане? Но, г. г. народни представители, тукъ при всѣки случай ни се хвърлятъ улрѣши, кои отъ мѣроприятията на правителството не сме гласували презъ периода на последнитѣ четири години. Това не можемъ да приемемъ. Днесъ, обаче, когато констатираме, че не настѣпва едно подобрене на положението, което всички и отъ лѣво и отъ дѣсно признавате — макаръ че когато бждете турени на тѣсно, отричате и не щете да признаете никога, че сте сторили грѣшка — при едно такова положение, когато не настѣпва опомняне, за да видимъ, кжде се намира страната и когато съ една лекота се отнасяте къмъ въпроса за заема, който ни се предлага, ние не можемъ така леко да одобримъ този заемъ. Ние считаме за необходимо, — което днесъ се много добре забелязва въ в. „Слово“ — че трѣбва и крайно време е да се направи една констатация за нашето финансово и стопанско положение, че трѣбва да се разбере отъ всички ни еднакво, не отъ тукъ (Сочи болшинството) да се мисли то за розово, а отъ тукъ (Сочи опозицията) да се мисли за съвсемъ лошо. Такова едно положение, въ такива съближни моменти, каквито сж днешнитѣ, не може да бжде тѣрпѣно отъ ония, които могатъ да разбератъ нѣщата и отъ ония, които сж поставени на отговорни мѣста и разбиратъ своитѣ отговорности.

Въ това отношение азъ ще си позволя да кажа нѣколко думи и по адресъ на днешния г. министъръ-председателъ, който въ миналото, особено по време на войната и въ последующитѣ режими, бѣше тигърътъ, който се борѣше противъ голѣмото прахосничество, противъ прекаленитѣ разхищения и който пледираше за икономии и за редъ въ финанситѣ на нашата страна. Той бѣше първата личностъ, която се борѣше. И затова днесъ азъ имамъ право да апелирамъ къмъ него още и затуй, че той она день признаваше, че е настѣпило време да си служи съ мѣрки отъ тактъвъ родъ, като подчерта голѣмата заслуга на правителството, че си е послужило съ драконовската мѣрка, която то е наложило въ финансовото министерство чрезъ една комисия, която контролира разходитѣ, че съ това се вършило нѣщо добро. Никои нѣма да отрече това. Но само туй ли трѣбва да бжде мѣрката и въ туй ли се състои тази голѣма грижа, която днесъ трѣбва да се положи? Тази мѣрка не е нищо друго освенъ едно временно подготвяне на едно положение

предъ чужденцитѣ за сключване на заемъ, за да се види, че ние сме се самосъзнали и че сме взели мѣрки да се поправимъ, да туримъ точка на разхищенията, на прекаленитѣ разходи и да се ограничимъ въ рамкитѣ на нашитѣ разходи — единъ много добъръ принципъ.

Но съ тия ли разчети се живѣ презъ 4-тѣ години? Тукъ се живѣ съ единъ оптимизмъ. И ако мина на тази тема, азъ мога да посоча силни факти. Азъ имамъ бележитѣ си въ джоба готови за всѣки случай, защото и г. министъръ-председателъ при речта на г. Малинова по отговора на тронното слово, както и г. министъръ Славейковъ Василевъ, когато бѣха засегнати, казаха: „Дайте ни факти!“ Съжалявамъ, че тогава не можахъ да дамъ тия факти, но сега мимоходомъ ги казвамъ, за да се разбере, че не идвамъ да обвинявамъ, а само да изкажа дълбокото си съжаление, че оная власт, която имаше най-голѣми отговорности предъ българския народъ, която дойде въ името на голѣми задачи, която имаше възможность да иска жертви отъ този народъ, за да направи каквито и да е реформи, защото се опираше широко на подкрепата на българския народъ, когато дойде, не оправда надеждитѣ, които ѝ се възлагаха и докара едно голѣмо разочарование.

Казвамъ тѣзи нѣколко думи, за да подчертая една мисль, която е становище на нашата партия — че финансовото и стопанско положение на България е много сериозно.

Азъ ще ви прочета изявленията на г. министъръ-председателя, които сѣ напечатани въ вестницитѣ тази сутринъ. Доколко сѣ върни не знамъ — г. министъръ-председателъ е тукъ, той ще каже това. Тѣзи изявления гласятъ следното: (Чете) „Въ увлѣчението на спора“ — по акционерната форма на Българската народна банка — „съръ Ото Нймайеръ е заплашилъ г. Ляпчева, че ако това искане не бѣде удовлетворено, България не ще получи желаниа заемъ; на което г. Ляпчевъ е отговорилъ, че опасността отъ тази печална евентуалность нѣма да накара българина да промѣни своитѣ схващания и само безъ полза за никого ще влоши и така тежкото положение на страната. Отъ двѣтъ злини, предъ които бихме се намѣрили изправени тогава — добавилъ г. Ляпчевъ — ние ще изберемъ по-малката, като се лишимъ отъ заема; но ние не можемъ да не предупредимъ и Обществото на народитѣ, че, отказвайки да ни даде необходимия заемъ, то ще поеме голѣма отговорность за нежелателнитѣ лоши послѣствия, които биха произлѣзли у насъ, тѣй като мизерията, която вече се чувствува въ страната, не е добъръ съветникъ“. По-надолу се казва: (Чете) „Ако поради това законно и необходимо упорство финансовиятъ комитетъ въ Женева откаже да разреши заема, българскитѣ делегати ще се оттеглятъ, следъ като и тамъ подчертаятъ грамадната отговорность на Обществото на народитѣ за мѣнотитѣ, които естествено ще се увеличатъ у насъ и които могатъ да избиятъ въ лоши посоки“.

Това изявление, г. г. народни представители, ми дава поводъ да задамъ най-сериозно следния въпросъ на правителството: или финансовото положение на страната е добро и, следователно, всички наши бележки, които идатъ тукъ отъ лѣво сѣ неоснователни, и сѣ право вие възразявате, или пъкъ финансовото положение на страната е лошо и тогава правителството е тръгнало въ единъ пѣтъ на кърпежи, както се казва и въ тронното слово, а именно, че за финансовото и стопанско заздравяване правителството мислѣло да прибѣгне къмъ единъ заемъ. Заемътъ, който ни се поднася днесъ, не е последенъ; утре ще имаме трети, другиденъ четвърти и т. н. Нека припомнимъ едни мои думи, че ние ще тръгнемъ къмъ системата на заемитѣ, които въ продължение на 4—5 години ще бждатъ най-малко 4—5. Ние вече глътнахме единъ заемъ. Ако въпросътъ има политическа страна, ако се иска да се види, че на България се дава заемъ, ако се иска да се докаже, както казваме покойниятъ Стамболийски, че ледоветѣ около България сѣ счупени, всички знаемъ, че тѣ сѣ вече счупени. Ние сключихме единъ бѣжански заемъ, даде се кредитъ на България, следователно, голѣмиятъ въпросъ, България да бѣде зачетена вънъ, да ѝ се даде кредитъ, е вече разрешенъ, и нѣма защо сега на всѣка цена да сключваме заемъ, да оправдаваме тѣзи кърпежи, бихъ ги азъ нарекалъ така, къмъ болна България сѣ нѣкаква си необходимость, днесъ за ипотекаренъ заемъ, утре за не знамъ какъвъ и т. н.

Положението или е сериозно, или не е. Ако не е сериозно, ние заслужаваме да бждемъ наругани и да ни се каже, сѣ право, че не знаемъ какво говоримъ. Азъ поддържамъ това твърдение съ голѣма смѣлость и сѣ пълно съзнание за отговорностьта. Азъ нѣма да ви чета цифри,

за да видите въ какво положение се намира Българската народна банка, Българската земледѣлска банка и Централната кооперативна банка. Азъ нѣма да ви чета цифри за разрушението на оная светиня, каквато е Българската народна банка. Ако това не е така, г. г. народни представители, тогава къде трѣбва да търсимъ оправданието за даването на тѣзи голѣми привилегии на чужденцитѣ, за даването на този голѣмъ процентъ въ участието? Нима въ капиталитѣ, които внасятъ? Азъ не бихъ застаналъ на становището, че при тѣй създаденото положение ние можемъ безъ чужденцитѣ, азъ нѣма да кажа, че само съ български капитали може да стане тази работа. Обаче трѣбва да ни бжде ясно, че чужденцитѣ не идватъ тукъ да внасятъ капитали, както се мисли. Следъ войната женевскитѣ типъ заемъ не е едно улеснение, той далечъ не иде да подпомогне, а иде да осигури на този, който даде едно, да вземе петъ. Обаче, който взема, трѣбва да си направи добре смѣтката, доколко трѣбва да се ангажира!

Че Българската народна банка и другитѣ институти сѣ поставени при едно таково стѣснено положение, явствува отъ голѣмитѣ привилегии, които се даватъ на чужденца. Чужденецътъ се вика тукъ не заради капитала, който ще внесе. Той ще внесе нѣкакви си 60 милиона лева. Ако е въпросътъ за 60 милиона лева, тѣ могатъ да бждатъ внесени отъ нѣколко души въ страната. Най-после, ако на такава база трѣбва да правимъ единъ заемъ, имаме дружества съ завидно положение въ България, които биха могли да организиратъ ипотечния кредитъ. Напр. Чиновицкото спестовно застрахователно дружество, застрахователнитѣ дружества „Балканъ“, „България“, „Фениксъ“, дружества съ голѣми резерви и капитали, биха могли да организиратъ единъ кредитенъ институтъ заедно съ държавата и подъ гаранцията на държавата. Но въпросътъ не е тамъ. Днесъ българскитѣ държавни финанси, за жалость, сѣ съ твърде слабъ кредитъ и трѣбва чужденецътъ да дойде да посрѣдничъ за пласирането на облигационния кредитъ. И то съ какъвъ ипотекаренъ портфейлъ? Ако бѣше портфейлъ на Земедѣлската банка или на Народната банка, това би било пакъ работа лесна. Но ние ще нѣма дадемъ най-ценното у насъ. Можете ли да си представите какъвъ ще бжде портфейлътъ по тѣзи ипотечни заеми, които се предвиждатъ въ законопроекта, съ който се ограничава кредитирането на земедѣлскитѣ и други дребни съществувания, отъ 5.000 швейцарски франка надолу, съ който се изключва кредитирането на индустрията и много други кредитираня, специално и земедѣлскитѣ кредитъ на Земедѣлската банка? Това ще бжде единъ кредитъ за най-ценнитѣ покрити градски имоти у насъ. Това ще бждатъ ценни имоти отъ ул. „Търговска“, отъ ул. „Лега“, това ще бжде ул. „Алабинска“; това ще бждатъ най-ценнитѣ имоти на българскитѣ общини, минералнитѣ имъ бани, халитѣ и всички доходни общински здания. Тукъ ясно е казано това. Може ли да си представите вие, г. г. народни представители, каква голѣма ценность ние поднасяме на чужденцитѣ — какъвъ портфейлъ, отъ какъвъ характеръ! Паритѣ действително косвено ще влѣзатъ въ живота и ще го подпомогнатъ, но ние съ тая банка не отиваме да удовлетворяваме други по-голѣми задачи, за да се правятъ такива голѣми жертви, каквито тукъ се правятъ. И нѣмамъ ли азъ право да се обърна къмъ г. министъръ-председателя и да кажа същото онова, което той е казалъ въ изявленията си, които азъ прочетохъ отъ тая сутринъ? Нима ние ще оправимъ България съ тия нѣколко милиона лева! Или си представлявате, че тия милиони ще протечатъ тѣй бързо, както ги четемъ тукъ! И за иллюстрация на моята мисль, азъ ще си послужа съ единъ прѣсенъ примѣръ отъ преди нѣколко месеци. Понеже говоримъ за заеми, азъ мисля, че имамъ право да кажа две думи по бѣжанския заемъ.

И тогава се очудвахъ, че Демократическата партия, въ лицето на г. Мушанова, тогавашниятъ нашъ ораторъ по заема, се е обявила противъ сключването на бѣжанския заемъ. И тогава насъ, демократитѣ, ни считаха като такива, които правятъ на всѣка цена оппозиция на заема. Тогава се представляваше предъ всички ви, че надъ София ще се построи единъ мостъ, по който ще потече злато и ще настане благодатъ. Азъ имамъ колекция отъ вестници, които възпѣваха този заемъ и представляваха, че едва-ли не нѣкакво чудо ще настане следъ сключването му. Една година преди туй азъ съмъ ималъ случай да ходя при много отъ господата, които сѣ днесъ властвуващи, да ги моля и предупредя, тази грѣшка да се не прави, защото ще бжде голѣма. Най-сетне, ако бѣше необходимо да се разреши принципалниятъ въпросъ, да бжде зачетена, да бжде допусната България въ Обществото на народитѣ наредъ съ другитѣ държави, че тя се ползува отъ кредитъ — това разбирамъ,

но трѣбваше поне да приемемъ доклада на Солтеръ, който гласѣше, че за бѣжанската нужда въ България нѣмаше нужда повече отъ 500 милиона лева. А днесъ, г. г. народни представители, вие трѣбва да знаете, че много години ще се минатъ, докато похарчимъ 500 милиона лева за тия хуманитарни цели — номиналното име на този заемъ. Този заемъ фактически се склучи за друга цель. Той се склучи, за да заздравимъ „здравия левъ“ — психологически тамъ нѣщо да се повлияе — макаръ че той не се даде, като авоаръ, на разположение на Българската народна банка. Но той оказва своето действие въ моменти, когато бѣхме дошли до едно положение доста застрашително. Това не сѣ мои мисли и мои думи. Азъ разбирамъ колко трѣбва да се резервира човѣкъ на тая тема, но това е колекция отъ правителствени вестници, които имамъ на рѣка, и които надаваха голѣма тревога по онова време за страшното положение, което е настѣпило въ насъ, преди склучването на този заемъ.

Какви пари постѣпватъ въ страната, г. г. народни представители? И тогава вие разгледахме въпроса отъ негова външна страна само, че нѣкакви два милиарда и половина щѣли да дойдатъ въ страната. Азъ не желая да опровергавамъ г. министъръ-председателя, но азъ добре зная цифритъ и ги следя повече, отколкото следя моята частна работа, и ще му кажа сега, че тия 400 и нѣколко милиона лева, които той каза, че сѣ получили, тѣ не сѣ изразходвани, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Никой не казва това. Българската народна банка е получила 480 милиона лева.

С. Стефановъ (д): . . . понеже принципътъ на заема е, че тия суми се турятъ на разположение и се обръщатъ въ левове само тогава, когато разходътъ бѣде предвиденъ, екзекутиранъ. При реализирането на строежитъ се отпускатъ сумитъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: 480 милиона лева сѣ прехвърлени въ левове и остатъкътъ отъ тѣхъ седи „на смѣтка“ като левове, а не като английски лири и долари.

С. Стефановъ (д): Кога станаха толкова? Много скоро, сигурно преди два месеца.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: До днесъ сѣ толкова. Тѣ влизатъ постепенно.

С. Стефановъ (д): Азъ не споря, г-да, но трѣбва да ви кажа следното.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ Ви поправамъ само. Ще Ви отговоря по всички въпроси, когато взема думата.

Н. Мушановъ (д): Нали затуй ставатъ дебати въ Камарата?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да, да.

С. Стефановъ (д): Г. г. народни представители! Ще трѣба да се кажатъ нѣколко думи и по тая заемъ, за да се разсѣе голѣмата заблуда, съ която ние живѣемъ, когато се касае до въпроси отъ такъвъ характеръ. И азъ като гледамъ какъ подобни тези лесно се възприематъ и горещо защитаватъ, и като слушамъ апострофитъ, които се правятъ отъ дѣснищата, просто се чудя, какъ може по такива сериозни въпроси, когато съдбата на България се свързва за вѣчни времена — както това е въ проекта — така спокойно да вдигаме рѣка; какъ можемъ да учредяваме единъ монополъ на чуждия капиталъ въ България на вѣчни времена!

Г. г. народни представители! За пръвъ пътъ сега се прокарва тая принципъ. Чуждиятъ капиталъ се вика навсѣкъжде на помощъ, той се търси винаги, но той се вика за временно подпомагане съ разчѣотъ за известно време да бѣде погасенъ, платенъ. И заемитъ се склучватъ съ известни срокове, и концесиитъ се даватъ съ срокове. Тукъ имаме едно ограничение: въ чл. 9 алинея шеста се предвижда срокъ за изкупуването на 12-тѣ хиляди акции, а именно, въ времето между осмата и десетата година отъ основаването на банката. Защо се туря тая скоба, защо е била тая мѣнотия на българското правителство да не

може да извоюва принципа, щото следъ даденъ срокъ да настѣпи правото на България да изкупи акциитъ? Азъ разбирамъ, че това не може да стане много рано; азъ приемамъ предвидения срокъ 8 години; приемамъ всичкитъ гаранции, които се даватъ на чуждия капиталъ, защото той нѣма да дойде тукъ за чернитъ ни очи. Азъ бихъ му гарантиралъ не 7%, а спокойно бихъ му гласувалъ 9%, но не бихъ му далъ всички права, не бихъ го направилъ пълненъ господаръ въ тая страна. Азъ не се плаша отъ 9 и 10%, защото другиятъ капиталъ, който чужденецътъ ще внесе чрезъ облигационния заемъ, ще му даде много по-голѣмъ процентъ. Въ единъ членъ въ договора се опредѣля какъвъ ще бѣде процентътъ на лихвата за ипотекарния пласментъ, но и тамъ се намираме предъ една неизвестност. Азъ съмъ напълно съгласенъ съ г. министъръ-председателя, че действително много мѣчно може да се намѣри база, за да се установи какъвъ трѣбва да бѣде процентътъ на лихвата. Би могло да се опредѣли една база на вариране възъ основа официалнитъ курсове на чуждитъ тържища. Най-сетне, страна съ страна не се срѣща, кредититъ не могатъ да бѣдатъ еднакви навсѣкъжде въ момента, когато ще стане пласирането на облигациитъ — ще има разлика. И азъ съмъ убеденъ, че тая неизвестност, колкото и да е страшна, не може да бѣде избѣгната. И вие ще трѣбва да се досѣтите, когато тия господа искатъ 7%, какви други ползи смѣтатъ да извлѣкатъ! Ние ще трѣбва да направимъ тази смѣтка и да помислимъ какво голѣмо „добро“ вършимъ, та трѣбва съ голѣма горещина да го защитаваме и да считаме, че абсолютно трѣбва да се приеме. Като-че-ли безъ него България ще пропадне! Като-че-ли това злато съ милиарди — 20 пѣти размѣра на облигациитъ — което очакваме да дойде отъ странство, ще протече днесъ или утре. Когато отидете да искате ипотекарни кредити отъ странство, вие тогава ще видите какво значи да искате кредитъ отъ чужденци, при днешното положение, когато Българската народна банка не е въ състояние да улеснява съ кредитъ стѣсненитъ български граждани.

Следователно, като тегля заключението отъ резултатитъ на бѣжанския заемъ — че далечъ не постѣпи онова, което се очакваше, че срещу 160 милиона лева платени анюитети ние едва сме похарчили 200 и нѣколко милиона лева — азъ поддържамъ, че ние не можемъ фактически, при тия условия на заема, да харчимъ за бѣжански нужди.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ви обяснихъ какъ стои работата съ тѣзи 167 милиона лева.

С. Стефановъ (д): Има да добавя нѣщо.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добавете го. Ха да Ви видимъ!

С. Стефановъ (д): Тая работа днесъ става ясна. Какво ще каже г. министъръ-председателътъ за това: заложенитъ два прихода възлизатъ въ тая моментъ на 400 и толкова милиона български лева, събрани отъ гърба на българскитъ данъкоплатци, стоятъ заложени, запорирани въ Народната банка, като гаранция на този заемъ, и българското правителство не може да пипа тамъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това не е вѣрно. Тѣ не сѣ запорирани.

С. Стефановъ (д): Ами какъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣ сѣ въ залогъ. Щомъ не може да се плати анюитетътъ . . .

Б. Павловъ (д): Каква е разликата между залогъ и запориране?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не зная заемъ безъ залогъ. Имахме единъ въ 1909 г. и втори такъвъ нѣма. Извинете, г. Стефановъ, че Ви отнемамъ времето. Така Ви остава повече време да поразмислите за други атаки . . .

Н. Мушановъ (д): Нѣма нужда да се мисли много за атаки, защото това е много лесно.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Има нужда да се мисли. — По договора за бѣжанския заемъ дава се право

на тѣзи, които даватъ паритѣ, ако българската държава евентуално не може да поддържа службата по заема, да посегнатъ на тѣзи приходи, да взематъ каквото имъ се следва. А не че 400 и толкова милиона лева били запорирани. Това не е вѣрно. Ние сме платили анюитетитѣ. И тѣ се ползватъ отъ бюджетитѣ. Защо говорите такива работи?

С. Стефановъ (д): Г. министъръ-председателю! Азъ чега официалнитѣ данни на Народната банка, които ни показватъ размѣра на двата прихода, заложенни по заема, които не могатъ да се използватъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не е вѣрно. Тѣ не стоятъ тамъ.

С. Стефановъ (д): Нѣма защо да ме убеждавате въ противното.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Извинете, но не сте разбрали заема.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. ст): Тѣ сѣ афектирани.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣ сѣ оставени на разположение, евентуално, ако не си платимъ службата по заема, да се удържи отъ тѣзи приходи.

С. Стефановъ (д): Г. г. народни представители! Днесъ по тоя заемъ ние държимъ вѣнъ около единъ милиардъ лева, за които плащаме лихви по-голъми, когато намъ се плащатъ по-малки. Какъвъ е тогава смисълътъ на този голѣмъ заемъ — нека ми отговори г. министъръ-председателътъ — когато практически ние не ще успѣемъ да изразходваме за нуждитѣ на бѣжанцитѣ тия суми въ 1—2 години? Не е ли ясно, че до днесъ не сме похарчили повече отъ 200 милиона отъ този заемъ? Не е ли ясно, че на единъ селянинъ не можете да дадете инвентаръ, докато не му направите къща? Не е ли ясно, че не можете да му дадете добитъкъ, докато не му дадете земя? Ами какво стана съ ония прословути блатата, за пресушаването на които се говори, но плановетѣ не сѣ изготвени, и за които италиянецътъ взема толкова пари? Ами тѣзи голѣми разходи, правени всѣки денъ до Женева и обратно и т. н.? Не трѣбваше ли да се вложи въ тази работа повече разумъ, да се разрешеше въпросътъ съ по-голъмо спокойствие, и заемътъ да се ограничи въ такъвъ размѣръ, който ние бихме използвали въ едно време до 3—4 години максимумъ? Ето единъ примѣръ, който нагледно показва лекотата и увлѣчението, съ което ние разрешаваме тия въпроси.

Следователно, за да не продължавамъ повече и да не навлизамъ въ оня въпросъ, какво е финансовото и стопанско положение на България, за да бждемъ загрижени, когато пристѣпваме къмъ кърпежи, както ги нарекохъ преди малко, азъ ще се повърна да развия своята мисълъ.

Ние не можемъ да си приписваме услугатъ, че ако сме направили единъ бѣжански заемъ, ние съ това сме задоволили една нужда. Всичко това е добре, но не трѣбва да разглеждаме въпроса въ едно изолирано състояние, само като заемъ...

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тамъ е работата, че тия въпроси не се гледатъ изолирано, а трѣбва да се гледатъ въ тѣхната цѣлостъ.

С. Стефановъ (д): Ще Ви кажа, г. министре, какво ни чака занаяпредъ. Не съмъ азъ човѣкътъ, който да не схащамъ тия нѣща, да си правя илюзии и да искамъ правителството да ни поднесе едни условия за заемъ, каквито ние искаме. Това не може да стане. Но азъ не мога по никой начинъ да подложа на унижение България. Азъ не мога да приема едни условия, каквито сѣ предвидени тукъ въ тоя договоръ. Когато вчера нашиятъ ораторъ разви вашите точкитѣ по тоя договоръ, когато бѣ далъ вече три четвърти отъ своитѣ обяснения и като навлѣзе въ една нова точка и г. министъръ-председателътъ му каза: „До тукъ слушахъ съ внимание“, азъ не пропуснахъ да кажа: значи, Вие сте доволни, имаше нѣщо вѣрно въ тѣзи обяснения, които даваме. Значи, г. министъръ-председателътъ самъ чувствува, пъкъ и всѣки, който борави малко или много съ тия въпроси, силно чувствува тежкитѣ условия за заема, които се изнесоха отъ нашия ораторъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ казахъ това, защото той е човѣкъ юристъ и се занимаваше съ юридическата страна на въпроса. Като загази въ другата страна

на въпроса, която чакамъ Вие сега да развите, тогава казахъ, че не мога да го слушамъ.

С. Стефановъ (д): Г. г. народни представители! Ако действително положението на страната е такова, че България се огъва отъ вътрешни финансови и стопански стѣснения, че България отива се намира потисната и трѣбва да гълта тежести, не е този законопроектъ, съ който може да се разреши голѣмиятъ въпросъ за стабилизирането, за заздравяването на болна България. Този въпросъ днесъ ще трѣбва да се сложи за всички българи, за всички обществени групи въ Парламента и извънъ него. Този въпросъ трѣбва да стане обществень, или пъкъ да добие противни отговоръ отъ г. министъръ-председателя и отъ болшинството — че България е тъй добре, че нѣма защо да се грижимъ и да плачемъ за нея отъ трибуната. Азъ твърдя и поддържамъ, съ всичкото съзнание за отговорностъ, че никога България не е била тъй зле, както е днесъ (Ржкоплѣския отъ лѣвицата). И съмъ готовъ при други случаи да подкрепя това свое твърдение.

Министъръ С. Василевъ: (Къмъ земледѣлицѣ) Срамно!

С. Стефановъ (д): Г. г. народни представители! Никого тежкитѣ послѣствия не се чувствуватъ въ момента, когато се подчертава, че тѣ съществуватъ. Презъ време на войната всички ликувахме, но кой можа да пречени стопанскитѣ послѣствия, които ще настѣпятъ? Презъ 1918 г. азъ имахъ случая, посрѣщанъ пакъ съ такава лекота, съ такива насмѣшки, да изтъквамъ въ Министерския съветъ тежкитѣ стопански послѣствия, които ще настѣпятъ за България. Живъ свидетелъ е г. министъръ-председателътъ, който съ мене се е борилъ за туй, че трѣбва да се мисли и за утрешния, а не само за днешния денъ. Резултатитѣ отъ известни действия на едно управление не настѣпятъ въ момента, въ днешния денъ, а въ утрешния денъ. И ако казахъ тази силна дума, азъ имамъ основанието за това. И макаръ г. Славейко Василевъ да ми каза „срамно“, азъ бихъ казалъ, че ако това действително е така, срамно е за онѣзи, които носятъ отговорноститѣ, които управляватъ тая страна и държатъ положението въ една тъмнота, не желаятъ да го изложатъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кажете го да видимъ какво е, за да стане ясно.

С. Стефановъ (д): Г. министъръ-председателътъ въ речта си по отговора на тронното слово каза по въпроса за кооперациитѣ една много ценна мисълъ.

Министъръ С. Василевъ: Г. Стефановъ! Азъ казахъ „срамно“ за единъ господинъ (Сочи къмъ земледѣлицѣтъ), който ходи по чуждитѣ легации, че и той Ви ржкоплѣскъ, а не на Васъ казахъ това. Той Ви ржкоплѣскъ, когато казахте, че сме много зле, а той е дете на чужди легации.

С. Стефановъ (д): Тогава извинете, г. министре!

А. Маллиновъ (з. в.): Искамъ да знамъ, г. министре, кой е той. Смѣтамъ, че къмъ мене се обръщате. Азъ моля да се изясните по този въпросъ.

Г. Марковъ (з. в.): Само подозрения хвърляте, карате топтанджийски!

С. Стефановъ (д): Тукъ искамъ да спра вашето внимание, че положението действително е тъй затруднено, както казвамъ азъ.

Вие виждате, г. г. народни представители, че се преговаря за единъ държавенъ заемъ отъ около 5—6 милиона английски лири, единъ заемъ, съ който не се гони никаква друга цель, освенъ да се платятъ частъ отъ задълженията на държавата къмъ Народната банка около 1¼ милиарда, да се платятъ всичкитѣ вътрешни летици дългове на държавата къмъ частни лица, които сѣщо сѣ около 1¼ милиарда, и ще остане нѣкакъвъ авоаръ въ странство отъ около 300—400 милиона лева за посрещане евентуални нужди. Какво се преследва съ този заемъ? Преследва се да се даде възможностъ за едно що-годе заздравяване на Българската народна банка — институтътъ, който трѣбва да бжде въ едно по-друго положение, който има много други назначения и роли, а нѣма само назначението българската държава да бърка въ неговитѣ каси. Този институтъ, който презъ време на войната бѣше запазилъ онова положение, което му даваха законитѣ въ страната, да не се бърка въ него безразборно, презъ послѣднитѣ години бѣше разрушенъ и докаранъ дотамъ, да бжде мезе въ устата на децата. Съ този заемъ се цели да се засили Народната банка. Съ туй

свършва ли се работата? Ще остане българската държава да дължи на Народната банка още 3 милиарда лева, които също ще трѣбва да се изплащат, и които по никой начин не могат да бъдат изплатени отъ бюджета. Именно въ това се изразява недовѣрието, което изказватъ чужденцитѣ къмъ насъ, и затова искатъ да обърнатъ Народната банка въ акционерно дружество и да я взематъ прѣко или косвено, за да бъдатъ увѣрени, че паритѣ, които сѣ ни дали, имъ сѣ осигурени, защото нѣматъ довѣрие въ българскитѣ управления. Ако това действително е така, г. г. народни представители — а то не може да се отрече отъ никого, азъ съ спокойствие бихъ посрещналъ възраженията по тази точка, бихъ желалъ нѣкой сериозно да стане и да опровергае тия мои твърдения съ цифри въ рѣка — тогава не следва ли, че правителството има за задача не само да намѣри ипотекаренъ кредитъ, но и да заздрави страната въ всѣко отношение? Тази задача, г. г. народни представители, поражда и голѣмия политически въпросъ: е ли така лесна и би ли могла тя да бъде разрешена само отъ това правителство? Какво ще бъде положението на днешното правителство, г. г. народни представители, ако нашитѣ делегати се върнатъ, както гласи днесъ телеграмата отъ Женева, че двамата наши делегати ще направятъ днесъ докладъ по заема, по който срѣщатъ голѣми затруднения? По тоя случай не правителството се бламира, а България се бламира. Правителството, което предприеме финансовото заздравяване, то трѣбва да бъде опомѣно на цѣлокупния български народъ, на всички сили на реда и законостята въ тази страна. Трѣбва да се жертвуватъ много финансови министри, много правителства, но да може да се запази България отъ най-малкото унижение. Това е върховниятъ дългъ днесъ на българското правителство. То е длъжно да ни каже, е ли такава положението и трѣбва ли да се трѣгне въ този пѣтъ, или ако не е такава, да поеме само отговорността да сключва заеми каквито ще, да заробва България на вѣчни времена, да я даде въ рѣцетѣ на чужденци. Подобре тогава да я даде на концесия, да дойдатъ чужденци да я управляватъ, но за всичко да поеме то отговорността. Ако положението е така сериозно, правителството е длъжно съ всички насъ да направи една констатация на него, което е една абсолютна наложителност. Не стори ли това, ние не можемъ да гласуваме този законопроектъ, още повече всички ония негови членове, които вчера г. Дрѣнски и днесъ азъ набелязахме.

Ето защо, г. г. народни представители, слизайки отъ трибуната — не желая да не приемате законопроекта и да бламирате вашето првительство — азъ бихъ желалъ, като се оттеглимъ въ частно заседание, не предъ насъ, по-спокойно да се замислите върху въпроса въ неговата дълбочина и ширина и да поискате оттеглянето на законопроекта, защото той е първото загазване въ този моментъ, въ който се намираме, когато вратѣтъ на България се навежда, за да бъде вкарана въ единъ чувалъ, да бъде вързана и да играе такава хоро, каквото ѝ свиря този, който стои вънъ отъ чувала. Тогава вие, които живѣете съ лозунга „България надъ всичко“, ще останете вѣрни на този голѣмъ лозунгъ, съ който единствено вие оправдавате вашето властвувание до днесъ. (Рѣкоплѣскания отъ лѣвицата)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Вземамъ думата, защото ораторътъ се отклони отъ въпроситѣ, които ни занимаватъ, и защото се цитираха мои изявления, печатани въ нѣкакъвъ български вестникъ. Досежно изявленията ще кажа, че азъ не съмъ давалъ тия изявления, но вѣрно е, че на лицата, които бѣха при менъ, подобно нѣщо съмъ говорилъ. И когато добросъвѣстно се поразмисли върху казаното отъ менъ, тогазъ цѣлятъ този патосъ, споредъ мене, е излишенъ.

Досежно мъчнотията на положението, азъ го казахъ онзи день и нѣма защо да го повтарямъ — то не е розово. То не е розово, не защото отъ преди две или отъ преди четири години това и онова е станало. То не е розово — има ли нужда да ви казвамъ защо? България не може да я залага никой — тя е вече заложена. И когато излѣзете тукъ на трибуната да говорите, не бива нито за минута да забравяте, че всички приходи на държавата сѣ подъ ипотеката.

С. Стефановъ (д): Това го знаемъ, г. министре.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Като го знаете, теглете заключението разумно.

Но ораторътъ изолирано разглежда този и онзи въпросъ, и тамъ е неговата грѣшка. Тѣзи въпроси изолирано не могатъ да се разглеждатъ, тѣ трѣбва да се разглеждатъ въ тѣхната съвокупностъ и тогава ще се разбере дали една политика, била тя финансова или друга, е разумна или не е разумна.

Специално до онази частъ отъ говора му, която е свързана съ залагането на България. Той каза: „Въ какво положение щѣха да се намѣрятъ днесъ всички ипотекарни длъжници на Земледѣлската банка и на Народната банка, ако тѣ бѣха върнали на тия банки онова, което сѣ взели? Нѣмаше да бъдатъ въ днешното щастливо положение, ще кажа азъ, когато плащатъ 27 пѣти по-малко, отколкото трѣбва да платятъ. Но единъ търговецъ, който ще иска да си служи съ паритѣ на хората, може ли да слага така въпроса? Мога ли азъ да намѣря нѣкой, който днесъ да ми даде пари и азъ да му кажа: Вие ще ми броите злато, пѣтъ азъ ще ви броя български левове. Най-добрата финансова политика тогазъ ще бъде, като вземемъ отъ чуждия свѣтъ каквото можемъ, следъ това да нагласимъ нашата монета така, както направиха германцитѣ — съ една златна марка да платятъ всичкитѣ милиардни задължения по войнитѣ. Такива чудеса не могатъ да ставатъ. И на тази основа никакви договори за заемъ, за кредитъ не могатъ да се сключатъ. Азъ предоставямъ на Васъ, г. Стефановъ, да си помислите по това.

С. Стефановъ (д): Азъ мисля.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Българската държава, чрезъ тази ипотекарна банка, като иска пари въ злато, тя се задължава да гарантира връщането имъ пакъ въ злато, защото тия облигации, които ще се пласиратъ, и паритѣ, отъ които ще идватъ тукъ, сѣ гарантирани отъ държавата да се изплатятъ въ злато, както и всички държавни заеми по-рано бѣха гарантирани, че ще се изплащатъ въ злато.

Само тия две нѣща искахъ да поясня, а по другитѣ въпроси азъ ще говоря после и ще видите, че работата не е така, както Вие я представяте.

Н. Мушановъ (д): Опасноститѣ за длъжника, който единъ день ще трѣбва да плати съ много по-евтина българска валута ипотекарния си заемъ, не Ви ли правятъ впечатление, както на г. Стефановъ? Това, което казвате относно кредитора, е право. Но ако единъ български гражданинъ, който ипотекира имота си, трѣбва единъ день евентуално да плати 10 пѣти повече съ български левове, когато българската валута се обезцени, не е ли една опасностъ?

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): И днесъ е така — всѣки кредиторъ си гарантира валутата.

Н. Мушановъ (д): Ако български ипотечни кредитни учреждения дадатъ въ български левове, длъжникътъ ще се ползува, защото при падането на валутата ще плати по-малко на кредитора.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тукъ има едно заблуждение и една мистификация. Заблуждението е следното. Единъ търговецъ, който борави съ оборотенъ капиталъ, който купува и продава стоки, винаги е изложенъ на голѣми загуби, вследствие бързото падане на валутата, защото той остава задълженъ въ по-висока валута. Но едно заблуда е, че въ сѣщото положение е и онзи, който ипотекира имота си. Стара мъдростъ на българина е, че имотътъ, особено земята, не си губи цената. Земята не може да изгуби цената си така, както левътъ, тя ще има такава цена, която отговаря на нейната действителна стойностъ.

Б. Ецовъ (д): Днесъ не е така, защото нѣма пари.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Мистификацията е въ това, че ще се намѣри нѣкой да излѣже свѣта, да вземе злато, за да плати книга.

Н. Мушановъ (д): Имотътъ на Земледѣлската синдикална централа струва 15 милиона лева, а днесъ не може да се намѣри никой да го купи за 400 хиляди. Имотътъ може да струва милиони, а липсата на пари да понижи стойността му.

Министър-председател А. Ляпчев: Добре, тогава откажете се от въткакъв кредит. Докажете, че не сте достойни за никакъв кредит. Какъ ще го намърите иначе?

Ще дамъ още едно малко обяснение. За да се види, доколко пъкъ не е разбран договорътъ, по който се спори тукъ, показва забъркаността на нѣкои по отношение постановлението въ закона, че не могатъ да се правятъ отъ ипотекарната банка заеми по-долу отъ 5.000 швейцарски франка срещу селски имоти. Това е направено тъкмо за това, за да може Земледѣлската банка да си остане пълн господарь досежно дребния ипотеченъ кредитъ. Ами че тѣ сж готови да дадатъ и 100 златни франка ипотеченъ кредитъ. Ние сами направихме това ограничение, а тукъ съ пълно неразбиране на въпроса се говори. Азъ после ще говоря по самия договоръ.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Бъровъ.

Д. Бъровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Излизамъ на тази трибуна следъ печалнитѣ констатации, които г. Стефанъ Стефановъ направи на нашето стопанско и икономическо положение, констатации безспорни, констатации които вълнуватъ и правителството и които сж го принудили да вземе необходимитѣ мѣрки за подобрене на това положение.

Азъ смѣтамъ, че една отъ тѣзи мѣрки е и сложениятъ на разискване законопроектъ. По поводъ на този законопроектъ, азъ не бихъ искалъ да се впускамъ въ всестранно разглеждане на стопанското положение на нашата страна, защото бихъ се отклонилъ отъ въпроса.

Специално за ипотечния кредитъ у насъ, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че ние трѣбва да погледнемъ на него съ едно по-голямо внимание и съ по-малкъ патосъ, като имаме предъ видъ, че голѣмиятъ ни националенъ капиталъ е имобилизиранъ въ нашата недвижима собственостъ въ града и селото. И ако този недвижимъ имотъ, този недвижимъ капиталъ е мъртавъ и неухотворенъ, то е защото спешу него не можемъ да намѣримъ онѣзи оборотни срѣдства, които да го свързватъ, да го одухотворятъ и да го направятъ годенъ за по-нататъшни производителни цели въ нашия стопански животъ.

Ипотечниятъ кредитъ у насъ следъ войната, следъ обезценяването на лева, изчезна, не съществува. Той изчезна главно поради това, че реалната стойностъ на недвижимитѣ имоти, на имобилизирания капиталъ въ селото и града, е много по-голяма, отколкото стойността на обезценения левъ. Трѣбва ли да си служа съ примѣри, за да илюстрирамъ тази моя мисль? Вземете за примѣръ ипотечния кредитъ на Земледѣлската банка. Ако българскиятъ левъ се депресира, депресира се и капиталътъ на българската Земледѣлска банка. Ако преди войнитѣ, при онова културно ниво на българския земледѣлецъ, когато нѣмаше стремекъ за подобрене на неговото стопанство, максималниятъ ипотеченъ кредитъ, който Земледѣлската банка даваше, бѣше 20 хиляди златни лева, днесъ тая банка е намалила максималния си ипотеченъ кредитъ само до 30 хиляди лева, а Народната банка го унищожи свършено. Можемъ ли да правимъ сравнение между 20-тѣ хиляди златни лева, които преди войнитѣ даваше Земледѣлската банка и 30-тѣ хиляди книжни лева, които днесъ дава тя? Сж ли тия цифри въ естествена релация, въ естествено отношение съ реалната стойностъ на имота, който българскиятъ селянинъ или българскиятъ гражданинъ дава въ гаранция, въ залогъ срещу ипотечния кредитъ? Не сме ли ние предъ печалната констатация, че днесъ въ България ипотеченъ кредитъ нѣма, ипотеченъ кредитъ не съществува? Нѣма ли да дойдемъ ние тогава до заключението, до което всички почти идватъ, че ипотеченъ кредитъ не съществува; че има една необходимостъ, една крещяща нужда отъ ипотеченъ кредитъ срещу голѣмия имобилизиранъ капиталъ на българина — неговата земя и неговата сграда; че ние имаме нужда отъ оборотни парични срѣдства, които трѣбва да намѣримъ, за да одухотворимъ недвижимия националенъ български капиталъ. И ако ние не можемъ да ги намѣримъ въ страната — нека се съглася съ г. Стефанова — тогава ще трѣбватъ чужди оборотни срѣдства и чужди капитали, които да дойдатъ въ насъ. Не е опасенъ чуждия капиталъ тогава, когато условията, при които ние го вкарваме у насъ, не сж тежки. А тия условия, г. г. народни представители, които ни се предлагатъ за обсъждане по предложения законопроектъ, споредъ моето скромно разбиране — безъ да влизамъ

въ дълбоко разсѣждение за правната стойностъ на договора, защото когато се пише единъ договоръ, неговата правна стойностъ може отъ всички страни да се разглежда — не криятъ опасности. Азъ мисля, че липсватъ опасности за завладяването и унищожението на националната независимостъ на българския народъ отъ помощта, голѣмата помощъ, която ще даде чуждиятъ капиталъ, въ рамкитѣ на тия условия, за свързването на българското стопанство.

Обсѣждайки този договоръ, така както ни е представенъ, ние трѣбва да го разгледаме не едностранчиво, само отъ гледище на задоволяване нуждитѣ на нашата страна, отъ гледище за запазване на българскитѣ интереси, отъ гледище на желанието всичко да бѣде добро, да можемъ да призовемъ чуждия капиталъ въ нашата страна, а трѣбва да го разгледаме и отъ гледище на възможноститѣ, при които двата контрагента, дветѣ страни въ договора, сж третирали и сключили този договоръ, отъ гледище на гарантиране интереситѣ и на другата страна. Азъ намирамъ въ този договоръ клаузи, изгодни за нашата страна, но съ огледъ за привличането на чуждия капиталъ, има клаузи, безъ които не може. Хубаво е, желателно е да привлѣчемъ чуждия капиталъ, за да го управляваме ние, но предъ невъзможността да го привлѣчемъ, безспорно, ще трѣбва да запазимъ и права на този капиталъ. Ще трѣбва да ги запазимъ дотолкова, доколкото е възможно, шото тѣ да не вредятъ и да не създаватъ лоши последици за насъ. Бѣ търсението на чуждия капиталъ — едно търсене, което се налага отъ необходимостта, за която ви говорихъ, едно търсене, което е една отъ задачитѣ на днешното правителство — безспорно е, че трѣбва да се направятъ известни жертви. Предъ крещящата нужда отъ ипотеченъ кредитъ, българската държава, българската хазна може да направи жертви за нуждещитѣ се заемоискатели. Едни отъ жертвитѣ, които българското правителство прави — споредъ менъ нагледъ това сж жертви — сж стипулирани въ чл. 9 на договора. Да почна отъ този членъ, по който най-много се говори въ вчерашното заседание на Народното събрание. Г. г. народни представители! Съ чл. 9, споредъ менъ, далечъ не се дерогиратъ, далечъ не се нарушаватъ известни закони и търговскиятъ законъ. Разпореденията на чл. 9 сж повече уставни разпоредения. Тѣ сж разпоредения на пазарлъка, тѣ сж резултатъ на преговоритѣ, за да привлѣчемъ чуждия капиталъ. Ако чужденецътъ не познава условията въ нашата страна; ако той съ непредпазливостъ иде да пласира своя капиталъ, ние, които познаваме нашата си страна; ние, които познаваме условията за ипотеченъ пласментъ въ нашата страна; ние, които го увѣряваме за изгодности, нѣма защо да се страхуваме, като му осигуряваме една печалба отъ 7%. И г. Стефановъ е правъ, като казва, че перспективитѣ, изгледитѣ за единъ успѣхъ на ипотечния кредитъ сж такива, че биха ни дали право да осигуримъ на внесения капиталъ една печалба отъ 9%. Следователно, ние нѣма защо да се страхуваме, че тѣзи 7% ще съставляватъ една безвъзвратна загуба за българския народъ. Ние, контрагентътъ отъ едната страна, познавайки нашитѣ собствени условия, въ които работимъ, предъ контрагента отъ другата страна, който иде отвънъ, непознавайки нашитѣ условия, трѣбва да дадемъ увѣрение, че той ще има тукъ печалби. Това е предназначението на чл. 9 отъ договора. Това е едно уговаряне въ полза на българската държава, за запазване нейнитѣ интереси при сигурността, която се констатира, смѣтамъ, отъ всинца ни, че тази ипотекарна банка ще има успѣхъ у насъ, и при убеждението, че тѣзи 7% не се харизватъ. Имайки предъ видъ нашитѣ условия, рискъ за загуби на българската хазна и на българската държава отъ постановленията на чл. 9 азъ не виждамъ.

Г. г. народни представители! Чл. 9 отъ договора дава право на българското правителство между осмата и десетата година отъ съществуването на ипотекарната банка да изкупи 12-тѣ хиляди акции на чужденцитѣ, носещи 7% лихва. Но освенъ това, както каза единъ отъ ораторитѣ въ миналото заседание, то е длъжно да плати и единъ бакшишъ отъ 15%. Г. г. народни представители! Ние трѣбва да се пояснимъ по тоя въпросъ. Ако българското правителство въ тоя срокъ изкупи акционерния капиталъ на банката, тогава, когато тя споредъ мене, ще бѣде заздравена, когато тя ще бѣде въ своето най-цвѣтуеще състояние, и да плати бакшиша отъ 15%, въ края на крайщата това ще бѣде единъ заемъ, въ размѣръ на капитала, при който държавата ще плати лихва 8—8½%. Ако българската държава има възможностъ, следъ осемъ години или до десетата година, да откупи акциитѣ, би ли имало нѣщо по-добро отъ това? Българската държава ще се възползува отъ този капиталъ на тѣзи чужденци, които ще дойдатъ тукъ да пласиратъ своя капиталъ съ тая лихва. Акциитѣ тогава оста-

вато въ полза на българската държава и нищо не прѣчи българската ипотечна банка да се превърне въ една истинска национална банка, ако българското правителство би разполагало съ нужните срѣдства, за да може да изплати заема, който чужденциѣ сѣ ни направили до този моментъ съ една сносна лихва.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не заема, само капитала.

Д. Бъровъ (д. сг): Заемъ въ размѣръ на капитала.

Ето, г. г. народни представители, какъ азъ разбирамъ постановлението на чл. 9. За това привилегията, които сѣ дадени, по този чл. 9, не сѣ нарушение на търговския законъ, макаръ българското правителство да осигурява акциитѣ да не носятъ рискъ. Постановленията на чл. 9 сѣ създадени, за да можемъ да привлѣчемъ чуждия капиталъ у насъ при положението, че той иде да работи въ една чужда страна, на която не познава условията, а ние познаваме собственитѣ си условия, при които живѣемъ, условия, които, споредъ нашето убеждение, осигуряватъ успѣхъ на дѣлото, което хората ще предприематъ въ полза на българския гражданинъ, на българския собственикъ, на българския стопанинъ.

Г. г. народни представители! Азъ намирамъ, че почти всички постановления на договора сѣ чисто уставни постановления, които могатъ да легнатъ въ уставитѣ на всички акционерни банки за ипотеченъ кредитъ. Ще ми позволите да ги разгледамъ, за да видя, дали тѣ нарушаватъ нашитѣ закони. Ще разгледамъ така сѣщо и онѣзи привилегии, които се създаватъ съ специалния законъ за организацията на ипотечния кредитъ.

Относително подписването на капитала, за което се говори толкозъ много въ вчерашното заседание, процедурата остава сѣщата, която е предвидена въ търговския законъ, защото, както въ договора, който ни се предлага за обсъждане, така и въ законопроекта за организацията на ипотечния кредитъ, не се предвиждатъ текстове, които нарушаватъ постановленията на общото право, на търговския законъ, относително процедурата за създаването на акционерни дружества и за подписване на капитала. Следователно, това дружество въ това отношение ще се намира изключително подъ режима на българския търговски законъ. Нѣма абсолютно никакво нарушение на постановленията на сѣщия законъ, относително начина на формирането на капитала, начина на извършването на подписката на капитала, начина на регистрирането дори на самото дружество. Българскитѣ закони сѣ напълно въ действие относително подписването на капитала. Постановленията на договора относително начина на конституирането на капитала, относително лицата, които ще участвуватъ въ конституирането на този капиталъ, сѣ чисто уставни и договорни, защото въ търговския законъ нѣма подобни постановления. Нашето законодателство не се интересува, какъ и кои лица ще подписватъ известенъ капиталъ при конституирането на едно дружество. Следователно, разпореденията на чл. чл. 7 и 8 отъ договора сѣ чисто уставни и не нарушаватъ нѣкоя законодателна норма. Чл. чл. 7 и 8 отъ договора сѣ резултатъ на третация, на пазарлъци, които сѣ ставали при сключването на договора.

Прокарва се въ този договоръ началото, че 8 хиляди акции, отъ 20-тѣ хиляди, се запазватъ за българската група. Значи, за националния елементъ се запазватъ 8 хиляди акции, а за чуждия елементъ — това трѣбва да го признаемъ, това е лошото, но необходимото — оставатъ 12-тѣ хиляди акции.

Какъ се образуватъ тѣзи 8 хиляди акции? Стана въпросъ, че въ подписването на 2-тѣ хиляди отъ акциитѣ ще участвуватъ застрахователнитѣ дружества у насъ и въ вчерашното заседание се дебатираше надълго и нашироко кои сѣ тѣзи застрахователни дружества, дали тѣ ще бѣдатъ български или ще бѣдатъ чуждестранни, като се казваше, че имало противоречие между французкия и българския текстъ.

Г. г. народни представители! За да се уясня по този въпросъ, ще ми позволите накрая да се спра върху онова, което ние сме навикнали по нашитѣ закони да наричаме българско дружество и чуждестранно дружество, особено когато се касае за едно акционерно дружество.

На първо мѣсто азъ бихъ се попиталъ дали застрахователното дружество „Балканъ“ или застрахователното дружество „България“ сѣ български дружества или сѣ

чуждестранни; дали Българската търговска банка, която е едно акционерно дружество, е българска или е чуждестранна? Съобразно нашето законодателство, тѣзи дружества, понеже сѣ формирани въ нашата страна, понеже живѣятъ въ нея, безъ да иматъ животъ въ чужбина, понеже тѣ сѣ регистрирани въ нашата страна и се ръководятъ по нашитѣ закони, тѣ сѣ български дружества. Но дали капиталътъ на тѣзи дружества е български, националенъ или не? Азъ се съмнявамъ дали нѣкой днесъ би ми казалъ и за най-доброто българско дружество, че капиталътъ му е български, защото капиталътъ е акционеренъ, формира се отъ акции. Кой може да каже дали днесъ акциитѣ на дружество „Балканъ“ се намиратъ въ български ръце? Ами ние оставаме изненадани, да виждаме на общитѣ събрания на крупни акционерни български дружества, носители на акциитѣ на тия дружества да се явяватъ чужденци. Ние оставаме изненадани отъ това, че голѣма частъ отъ акциитѣ на Българската търговска банка днесъ сѣ въ ръцетѣ на чужденци, но Търговската банка е българско дружество. Та никой пакъ не можемъ да имаме тази гаранция. Гаранциитѣ за стабилитетъ на нашия акционеренъ капиталъ и на нашитѣ акционерни дружества нѣма да ги търсимъ въ норми на договори. Гаранциитѣ за стабилитетъ на акционернитѣ дружества сѣ на друго мѣсто. Тѣ сѣ въ премахването на ония болки, за които тукъ само приказваме, върху които само плачемъ, но за които ние нищо не правимъ да ги цѣримъ и никой не ни посочва начинъ и срѣдство какъ да ги цѣримъ. Това сѣ причинитѣ, поради които чужденци ставатъ носители на капитала въ български акционерни дружества. Следователно, гаранцията за националния елементъ на капитала въ акционернитѣ дружества ние не можемъ да я намѣримъ въ никаква договорна норма. Най-добриятъ юристъ, най-добриятъ правникъ, когото ние бихме повикали, за да ни състави единъ договоръ въ това отношение, азъ смѣтамъ че не би могълъ да намѣри клауза, не би могълъ да измисли таквъ членъ въ договора ни, съ който би ни гарантиралъ тази работа. Дали правителството днесъ има предъ видъ нѣкоя застрахователни акционерни дружества, за които то пакъ съ предпазливостъ би пипало, за да се осигури, че капиталътъ му е националенъ . . .

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): За това е предвидено, че държавата не може да отчуждава акциитѣ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Разбира се.

Д. Бъровъ (д. сг): Но има друга една гаранция, която осигурява българското правителство, поради която е предвиденъ този членъ, г. г. народни представители, и върху която азъ бихъ се спрѣлъ малко. Тази гаранция е, че инициативата по прилагането изобщо на договора е въ ръцетѣ на българското правителство, на българския министъръ на финанситѣ. Гаранцията е и това, че българската държава си запазва правото да вземе всичкитѣ 8 хиляди акции, съобразно нейната възможностъ; българското правителство може да откупи всичкитѣ 8 хиляди акции. И отъ разпоредбитѣ на чл. 7 се вижда, че 8-тѣ хиляди акции трѣбва да бѣдатъ национални акции.

Но, г-да, шокира последниятъ текстъ отъ последната алинея, че когато при оптирането, при записването на тия 8 хиляди акции не се яви българското правителство, тогава тия акции ще могатъ да бѣдатъ откупени отъ трети лица. Тази редакция по пръвъ погледъ действително шокира. Но азъ бихъ се запиталъ: какво би направилъ другиятъ контрагентъ, който подписва този договоръ, когато българската държава сама не дава гаранция, че тя ще запише тия капитали? Какъвъ другъ отговоръ ще даде противната страна, контрагентътъ на държавата освенъ този? — „Щомъ вие не записвате, когато азъ съмъ дошелъ да върша работа, позволете другъ да запише“. Ако има едно правителство, което не може да управлява добре България, което не разбира добре българскитѣ интереси, което иска да изпусне изъ предъ видъ облагитѣ, които дава този законопроектъ, този договоръ, нека го направи. Ако българското правителство е въ невъзможностъ, ако е въ немощъ да запише този капиталъ, и ако по принципитѣ, легнали въ чл. 7, българското правителство трѣбва да запази 8-тѣ хиляди акции за българския капиталъ, за да запази неговия националенъ характеръ, нему се дава право по последния членъ на този договоръ да денонсира договора.

Относно капитала, относно тия повеления на договора, г. г. народни представители, въ свѣръзка съ търговския за-

конът, правят се предположения за утрешния ден, че тази чужда група ще дойде при номинален, основен капитал 10 милиона швейцарски франка, да подпише само $\frac{1}{3}$ от основния капитал и се казва: „Съ 100 милиона лева книжни основен капитал, който може да се намърят само в четирима души в България“ — според думитъ на г. Стефановъ — „тия хора ще дойдат да направят банка — голъма работа, голъмо чудо! Защо ни е тази голъма фирма, която иде тукъ за да запише само 100 милиона лева основен капитал и съ тия 100 милиона лева да започне голъмнитъ операции и на тѣхъ да възлагаме голъмнитъ надежди, за които днесъ тукъ говоримъ?“

Г. г. народни представители! Азъ не бихъ съветвалъ правителството, подписвайки този договоръ, да даде срокове, въ които да се подпише цѣлиятъ капиталъ. Защото, ако ние смѣтаме, че съ написването на този договоръ, вършимъ най-доброто дѣло за запазване интереситъ на едната и на другата страна, ще трѣбва да си спомнимъ практическото правило при подписването на договори — че ако нѣма добросъвѣстностъ въ изпълнението, и най-драконовскиятъ договоръ ще остане бѣла книга. Ако Блеръ и Лазардъ вѣматъ намѣрение да вършатъ сериозна работа, много естествено е, че ще останатъ съ 100 милиона лева капиталъ. Може би тѣ ще се поколебаятъ да дадатъ своето съгласие въ тримесеченъ срокъ. Но азъ вървамъ на българското правителство, когато казва, че референцитъ за тази фирма сж такива, че тѣзи хора нѣма да дойдатъ за да вършатъ не сериозна работа. При голъмното капиталистическо предприятие, каквото представлява за тѣхъ това дѣло, тѣ нѣма да се задоволятъ съ работа, извършена на една трета. Азъ бихъ дори се осъмнилъ, дали тѣ не биха искали още въ първитъ моменти да внесатъ напълно цѣлия капиталъ. Но азъ не бихъ съветвалъ правителството да се съгласи на подобно искане, защото ме е страхъ, дали правителството ще бѣде готово да внесе напълно капитала на 8.000 акции. И ето това е една отъ гаранцитъ, които даватъ сигурностъ на правителството за запазване на националния характеръ на 8-тѣ хиляди акции, защото голъмнитъ капиталистъ може да сумира правителството и да постави въ затруднено положение самото правителство. Това сж разбиранията, които азъ имамъ относно начина на формирането на капитала. Изхождайки отъ гледището, че ние сме принудени да търсимъ чуждъ капиталъ, изхождайки отъ необходимостта, че чуждъ капиталъ трѣбва да дойде у насъ, за да запълни една нужда и то нужда крещяща, и като не изпускамъ изъ предъ видъ, че чуждиятъ капиталъ никога не е хуманитаренъ, а е експлоататорски, азъ намирамъ, че при този начинъ на формиране основния капиталъ на бждещата ипотечарна банка, не се излагатъ българскитъ интереси.

Но, г. г. народни представители, по-нататъкъ, въ чл. 8 се говори, че този капиталъ може да бѣде увеличаванъ. Увеличаването на капитала не може да става, забележете добре, споредъ постановленията на чл. 8, безъ знанието, безъ съгласието и безъ veto-то на българското правителство. Но въ този членъ има и една последна алинея, споредъ която, при увеличаване на капитала, носителитъ на всички акции, безъ разлика, иматъ право на предпочително подписване. Общото събрание, съ съгласието на министра на финанситъ, ще може всѣкога да реши да се издадатъ нови акции срещу вноски въ натура. Значи, при увеличаване на капитала, може да се внасятъ като капиталъ и недвижими имоти. Азъ се чудя, защо тази алинея е била вмѣкната въ договора. Та кой законъ у насъ забранява да се прави апортъ на недвижими имоти, следъ предварителното решение на общото събрание и следъ изричното съгласие на правителството? Въ нашия търговски законъ има изриченъ текстъ относително записването на основния капиталъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): При увеличаване на основния капиталъ не може да се прави реаленъ апортъ.

Д. Бъровъ (д. сг): Моля! Но съ това не се нанася голъма вреда и може да се даде тая привилегия да се прави реаленъ апортъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Тая алинея трѣбва да стои, защото това постановление е нѣщо особено, което не се допуска отъ търговския законъ.

Д. Бъровъ (д. сг): Общо правило е, че при подписването на основния капиталъ може да става апортъ и въ натура. Когато българскиятъ националенъ капиталъ е имобилизиранъ въ недвижима собственост, когато се презумира, че тая недвижима собственост ние я имаме, а не чужденцитъ, които не могатъ да я донесатъ отвънъ, нека да дадемъ възможностъ на българското правителство да за-

пише тая собственостъ като капиталъ и да я внесе съ нейната реална стойностъ.

Азъ не съзирамъ никаква опасностъ въ последната алинея на чл. 8, щомъ като увеличението на капитала е по-ствено подъ veto-то на българското правителство.

Но, г. г. народни представители, нека да се спремъ върху управлението на бждещата българска ипотечарна банка. Желателно е управлението на българската ипотечарна банка да бѣде изключително въ ржцетъ на българари. Но когато ние искаме да привлѣчемъ чужди капитали у насъ, азъ се чудя, можемъ ли ние да намѣримъ филантропъ да би билъ, който ще си даде паритъ ние да ги управляваме? При съзнанието, че ние имаме нужда отъ чуждъ капиталъ, при съзнанието, че трѣбва да търсимъ чуждъ капиталъ, когато искаме да направимъ нѣщо добро, азъ мисля, че не бива отъ невъзможното да искаме да направимъ възможното.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да ви обърна вниманието и на онзи членъ отъ договора, съ който се урежда дирекционниятъ комитетъ на дружеството. Този членъ би трѣбвало да се редактира малко по-иначе. Комитетътъ ще бди и ще управлява ежедневнитъ операции на дружеството. Този комитетъ ще извършва ежедневнитъ и текущи сдѣлки, който именно ще се занимава съ разрешаването на всички онѣзи правоотношения, които се създаватъ съ клиентелата на банката. Тѣзи два подписа ще бждатъ: единиятъ на чужденцитъ, единиятъ на насъ. Азъ бихъ изказалъ пожелание само да бждемъ по-ясни и по-категорични въ тази клауза. При писането на договора тенденцията, безспорно е била, че двата подписа ще бждатъ единиятъ на чужденцитъ, единиятъ на насъ. Не си правя илюзията, че съ това управлението е влѣзло въ български ржце, но не бива да бждемъ наивници, не бива да измѣстяме истинската смисълъ на текста, който се отнася до управлението. Казано е, че при споръ, управлението остава на административния съветъ, който безспорно е въ чужди ржце. Но казахъ, невъзможното не можемъ да го направимъ възможно. И, ако това е така, ако управлението на банката е въ ржцетъ на чужденеца, азъ се чудя въ що се проявява това управление. Безспорно е, че то ще се прояви въ рамкитъ на закона, който гласуваме и въ рамкитъ на договора, който е подписанъ. Въ тѣзи рамки ние даваме нашето съгласие, щото чужденецътъ да дойде тукъ да работи и да твори блага въ тази страна. Излезе ли отъ тѣзи рамки, ние имаме голъмнитъ тампонъ, който ни дава самия законъ. Това е комисарътъ на правителството, когато той намѣри, че управителниятъ съветъ наруши договора, или законитъ постановления, въз основа на които съществува тази ипотечарна банка, той има правото да упражни своето veto. Той става фактически господаръ на положението. Ето при какви условия чуждиятъ капиталъ ще може да съществува у насъ, ето при какви условия той ще може да управлява своята банка.

Г. г. народни представители! Спорѣше се за лихвения процентъ. Смѣтамъ, че по този въпросъ не трѣбва да правимъ голъми спорове. Лихвениятъ процентъ на всѣкъде се опредѣля отъ пазара. Нѣма лихвенъ процентъ, който да се опредѣля съ законъ, особено въ банковитъ операции. Ами че лихвениятъ процентъ е резултатъ на сдѣлките, които ставатъ на пазара. Ние не можемъ да искаме отъ хората, които сж дошли тукъ, които търсятъ пари на друго мѣсто съ заложенитъ си облигации, да ни даватъ процентъ по-евтинъ отъ този, на който тѣ намиратъ тѣхнитъ капитали. Споредъ мене, навсѣкъде въ свѣта лихвениятъ процентъ се опредѣля по този начинъ. Гаранция за лихвения процентъ, по който ще се отущатъ заеми на българскитъ подданици, е дветъ и половина на сто, съ които се ограничаватъ тѣхнитъ общи разности. Защото тѣ винаги, нѣмайки този тампонъ, тази гаранция за българския заемоскателъ биха могли да ни кажатъ: „Е добре, ние намѣрихме пари срещу заложенни облигации на даденъ процентъ, но имаме много разности, които трѣбва да извадимъ съ лихвения процентъ, на който даваме паритъ си“. Българското правителство си запазва правото въ договора. То признава, че може да иматъ общи разности, но тѣ не могатъ да бждатъ по-голѣми отъ две и половина на сто.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Ако ние сме съ надеждата само, г. г. народни представители, че тая банка ще развие голѣми операции, и голѣми печалби, може би двата и половина процента ще станатъ много. Но ние не можемъ, при неизвестността,

при която днес работимъ, да не гарантираме на чужденците този максимален процентъ отъ два и половина на сто, за да ги привлѣчемъ. И ако сравнимъ тази лихва съ действителната лихва, която ние намѣрихме при емисиата на Бѣжанския заемъ — мисля около 8%, съ емисионната разлика — като прибавимъ две и половина на сто, ние можемъ да опредѣлимъ веднага какъвъ ще бѣде процентътъ на лихвата, при който българскитѣ граждани ще получаватъ заемитѣ си.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Деветъ и три четвърти процента.

Д. Бъровъ (д. сг): Деветъ и три четвърти до десетъ на сто максимумъ. Ами, че ти е желаната, мечтаната лихва, на която днесъ българскитѣ гражданинъ би потърсилъ дългосроченъ заемъ, който да му даде възможность да направи подобрене въ своето стопанство и своя имотъ, за да го тикне къмъ творчество. Ето максималниятъ размѣръ на лихвата, опредѣлена още отсега, при създаването на ипотекарната банка. Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че въ последствие, при развитието на дейността на банката, емисионниятъ курсъ за заложитѣ облигации, които тя ще издава, ще бѣде много по-низъкъ, процентътъ на истинската, на действителната лихва на пазара, ще бѣде много по-малкъ и лихвениятъ процентъ, на който ще се отпусчатъ заемитѣ, ще бѣде, по този начинъ, сравнително намаленъ за българскитѣ гражданинъ. Ето една гаранция, съ която се преграждатъ прѣкомѣрнитѣ искания на лихви, ето една преграда, съ която се гарантира лихвениятъ процентъ, на който ще се отпусчатъ заемитѣ.

Г. г. народни представители! Съ единъ страхъ се смѣта че съ чл. 3 отъ договора се монополизира ипотечниятъ кредитъ у насъ. Азъ смѣтамъ, че това се погрѣшно твърди. Съ чл. 3 отъ договора, който ни се предлага на обсъждане, споредъ моето разбиране, далечъ не се монополизира отъ бѣдащата българска ипотекарна банка ипотечниятъ кредитъ у насъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣй е.

Д. Бъровъ (д. сг): Не се монополизира ипотечниятъ кредитъ. Български дружества могатъ сѣщо така да отпусчатъ ипотечни кредити. Ипотечниятъ кредитъ не се монополизира изключително отъ тая банка. Онова, което се монополизира, съгласно чл. 3 отъ закона за организация на ипотечния кредитъ, това е голѣмата привилегия, съ която ще се ползува по закона българската ипотекарна банка, привилегията, която споредъ вчерашната декларация на г. министъръ-председателя, се разпростира и върху Земледѣлската банка и, както се каза, върху още нѣкоя нова банка.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Понеже тѣ не даватъ индустриаленъ кредитъ, кредитъ за индустриални цели, тази привилегия е запазена за евентуално дружество, което би раздавало индустриаленъ кредитъ, както тя е запазена и на Земледѣлската банка въ размѣръ по-малкъ отъ 5,000 швейцарски франка.

Д. Бъровъ (д. сг): Но го нѣма въ чл. 3.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Има го. Това е парафирано.

Д. Бъровъ (д. сг): Това се монополизира. И споредъ мене, затѣ, въ сѣщностъ всичката привилегия на новата банка ще се състои въ привилегията ѝ да емитира заложнитѣ облигации.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И държавата е, която ще ги гарантира. Тамъ е то всичкото.

Д. Бъровъ (д. сг): Г-да! Съгласно нашия търговски законъ, нашитѣ дружества сѣщо имаха правото да емитиратъ облигации. Тѣ имаха, наистина, право да емитиратъ облигации само въ размѣръ на една частъ отъ основния си капиталъ. Азъ бихъ потърсилъ случаи, при българската действителность, на финансова немощъ, въ която ние живѣемъ, дали съществува едно българско дружество, което да е издало облигации и което да се е възползувало отъ правото си да издава подобни облигации. Азъ помня, недавно бѣше, когато Българската народна банка не съ нѣмотията си, но съ всичкото си състояние и богатство, съ златния си шокъ, съ всичкитѣ си вземания, съ всичкитѣ си ипотечни креанси, които имаше въ собственитѣ си портфейли, се опита да емитира такива облигации. И азъ зная,

че никой не записа подобни облигации. На новото дружество се дава възможность, ползувайки се отъ авторитета, който има въ финансовия свѣтъ, да пласира тия заложни облигации. Защо българскитѣ дружества не сѣ могли да емитиратъ тия облигации; защо българскитѣ дружества не можахъ да си набавятъ капиталъ съ емитирането на облигации? Това е единъ въпросъ, на който смѣтамъ, всинца ще си отговоримъ съ отговоръ, който ще ни задоволи. Този отговоръ е, че съществуватъ условия за създаване ипотекарна банка съ чужди капитали. Защото, споредъ моето скромно разбиране, да излѣземъ на международната парична пиаца не само съ гаранцията на ипотеката, но — припомнимъ случая съ Народната банка — съ гаранцията на златния си шокъ и пакъ да нѣмаме успѣхъ, това значи, че трѣбва да потърсимъ други срѣдства, други орѣдия, които да потърсятъ пари на голѣмитѣ международни парични тѣржища. Ние заплащаме, г. г. народни представители, мислитлика на нашитѣ контрагенти, за да пласиратъ тия облигации, за да ни услужатъ после съ ипотеченъ кредитъ. Но тая привилегия, която ние фактически нѣмаме, отъ която фактически не можемъ да се ползуваме, азъ питамъ отнемаме ли я съ настоящия договоръ отъ когото и и да било? Та, какъ ние можемъ да твърдимъ, че отнемаме нѣщо, което нѣмаме, което ние никой пѣтъ откакъ съществува българската държава не сме имали? Монополътъ е на книга, монополътъ се създава, за да не дойде другъ чужденецъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Следъ 25 години държавата ще има възможность да създаде нѣщо национално.

Д. Бъровъ (д. сг): Какво ще бѣде утре или следъ 25 години не мога да ви кажа, но азъ казвамъ какво е било отъ 50 години и откакъ съществуваме като държава, и че днесъ сме по-зле. Днесъ единъ нашъ стопанинъ съ ипотечния кредитъ на Земледѣлската банка не може да си купи една каруца съ два коня. Достатъченъ ли е този кредитъ? Какъ може да се смѣта, че следъ година-две ще може Земледѣлската банка да задоволи нуждитѣ отъ ипотеченъ кредитъ?

И. п. Янчевъ (з. в): (Казва нѣщо)

Д. Бъровъ (д. сг): Не Ви чухъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Той смѣта, че ще бждатъ 200 милиона лева.

Д. Бъровъ (д. сг): Ами, господине, ще бждатъ емитирани облигации въ размѣръ 20 пѣти повече отъ основния капиталъ и нѣма да дойдатъ 200 милиона лева, ами ще бждатъ много повече. Споредъ увѣренята, които имаме за солидността на тая фирма, на тѣзи хора, които се явяватъ тукъ, азъ смѣтамъ, че най-после тѣ нѣма да дойдатъ тукъ за да вършатъ несериозни дѣла. Смѣтамъ, че ние вършимъ сериозна работа.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не се правятъ сериозни апострофи.

Д. Бъровъ (д. сг): Този, който ще дойде тукъ, той ще иска да печели и ние не можемъ да си затваряме очитѣ предъ това.

И. п. Янчевъ (з. в): И за концесията така разправяхте и нищо не излѣзе.

А. Малиновъ (з. в): И тогава имахме такива контрагенти, за които много се говорѣше, а въ края на краищата нищо не излѣзе.

Д. Бъровъ (д. сг): Въ всѣки случай ние имаме дѣла, у насъ има желание да направимъ нѣщо добро. Но ние, които ми се обаждате, съ какво дѣло ще ми се похвалите? Не, разбира се, съ разрушенията, които се извършиха въ ваше време.

Г. г. народни представители! Азъ ще пристѣпя по-нататъкъ къмъ разглеждането на голѣмитѣ привилегии, които се даватъ и които, както се изрази единъ отъ ораторитѣ въ вчерашното заседание, съставлявали флагрантно нарушение на закона за привилегиитѣ и ипотекитѣ. Едно отъ голѣмитѣ, отъ флагрантитѣ нарушения на закона за привилегиитѣ и ипотекитѣ било това, че не се предвиждало подновяване вписването на ипотеката следъ изтичането на 15-годишенъ срокъ. Въ що се състои това? Съставлява ли това нѣкаква особена привилегия? Съставлява ли то нарушение на нѣкой законъ? Ами че, споредъ договора, който

ние сега разглеждаме, сроковете на ипотечния кредит ще бъдат до 45 години, когато, според досегашното наше законодателство, сроковете не можеха да бъдат по-големи от 15 години. Нима защо да се впускаме да обясняваме, защо това е така според нашето законодателство, но много естествено е, че след изтичането на този 15-годишен срок, тръбваше да става подновяване на ипотека, за да може тя да има своята сила. Това е един архаизъм, който е останал от най-старо време, под страх на загиналия феодализъм, че съвземелната собственост не може да се робува и, следователно, всичките ограничения върху нея не могат да траят повече от 15 години. Днешният, модерният живот измъни схващанията от преди столетия, и днес се приема, че срокът на ипотека може да бъде до 45 и повече години. Въ Франция дори, отдето произхожда това гледище, днес, по правилата на техния Crédit Foncier, срокът на ипотечния кредит е до 75 години. При това положение, което законът създава за българския длъжник, можеше ли да остане да съществува постановлението на закона за привилегиите и ипотеките, според което всеки 15 години тръбва да има подновяване? Безспорно, не.

Като друго нарушение на закона за привилегиите и ипотеките се посочи новото положение, което се създава по отношение реда на привилегиата, с която сега се ползват вземанията на фиска. Г. г. народни представители! Въ нашия закон за привилегиите и ипотеките не се предвижда, че данъците са привилегирани като първа ипотека. Според справка, която направих, нашият закон за привилегиите и ипотеките препраща по този въпрос към закона за събирането на пръките данъци. Но има едно нещо: никъде личните данъци не са привилегирани. Отзарана правих справка за Франция и се оказа, че там личните данъци не тежат върху имота.

Министър-председател А. Ляпчев: И след три години пропадат по давност.

Д. Бървов (д.сг): Въ Германия също. Само у нас личните данъци на човъка тежат върху неговия имот. Общо правило е, обаче, че върху един недвижим имот тръбва да тежат само реалните му тежести; това са реалните данъци, които следват имота, това е поземелният данък, който тръбва да бъде привилегирован. При тези условия, г. г. народни представители, може да съществува един ипотечен кредит у нас. Въ законопроекта за организацията на ипотечния кредит се прави едно нарушение на закона за събирането на пръките данъци в смисъл, че личните данъци не следват имота, а, по общо правило, реалният данък е, който има законна ипотека върху имота. Оттам нататък всичките привилегии, предвидени въ закона за привилегиите и ипотеките, въ тяхната целост остават напълно въ сила. Това е то голямото нарушение не на закона за привилегиите и ипотеките, а на закона за събирането на пръките данъци.

Друга една привилегия, която се създава, г. г. народни представители, привилегия, която днес притежава и Българската народна банка, но която, според мене, е една архаичност и която нима мѣстото си въ самия този договор, се отнася до изпълнителното производство. Ако направим справка въ закона за Българската народна банка, ще видим, че тук са преписани същите текстове от там. Но, понеже законът е правен преди 1907 г., ние имаме точно старите постановления на закона за гражданското съдопроизводство относно изпълнителната процедура от преди 1907 г. Народната банка се отказва да следва тази процедура днес по събирането на своите вземания. Защо е вмъкната тази работа, не зная, въ всеки случай аз съмтам, че тези постановления са по-обременителни за кредитора, отколкото тия, които днес са въ сила, или ония, които сега тепърва ще гласуваме. Защото всичките измѣнения на закона за гражданското съдопроизводство относно изпълнителната процедура са били винаги въ полза на бързото събиране на вземанията, въ полза на кредитора. Така че кредиторът, който се явява днес като чужденец да раздава ипотечен кредит, според неговото разбиране, е въ много по-неизгодно положение, отколкото би бил, ако би се възползувал от сега действующето изпълнително производство. Ипотечните актове и без това са изпълними, съгласно закона за гражданското съдопроизводство, по общия закон за привилегиите и ипотеките. Това е една перифраза, това е един препис. И по-рано е било така въ закона за Българската земледѣлска банка.

Г. Петров (нац. л): Трѣбва да направим по-сигурно изпълнението, като измѣним съответните текстове от закона за гражданското съдопроизводство, защото постановлението на чл. 1047 от същия закон дава възможност, един изпълнителен лист, издаден по ипотека, да бъде протакан 3 години. И това е станало причина за намаление на кредитите от странство.

Д. Бървов (д.сг): Прочетете законопроекта и ще видите, че постановленията му са по-обременителни за кредитора сега, отколкото биха били, ако се следваше сегашния закон за гражданското съдопроизводство. Тъй че това е едно обременяване на кредиторите ни. Този кредитор, който контрактира сега с нас, би трѣбвало да се възползува от съществуващия закон за гражданското съдопроизводство. Дали той не е знаел тая работа, дали е смѣтал да защити по-добре правата си, не зная, но, според моето разбиране и според разбирането на всинца ни, ако желаем основно да проучим тая работа, ще видим, че се намираме въ едно много по-неизгодно положение за кредитора, отколкото ако бихме се поставили на началата на общото гражданско съдопроизводство. Това е положението.

Г. г. народни представители! Аз съмтам, че съ тия бележки почти изчерпих всичко, каквото имаше да се каже относно тълкуването на законопроекта.

Азъ ще се спра, макаръ че г. министър-председателятъ обясни това, и върху монетата, въ която се отпуща ипотечния заемъ.

Преди това, г. г. народни представители, нека се спра на чл. 1, за да дойда, като заключение, на общия характеръ на ипотечния кредит — разпореждането на чл. 13, алинея четвърта, за която толкова много се говори.

Казахъ, че ипотекарната банка ще носи наименованието българска ипотекарна банка. Тя ще носи наименованието българска ипотекарна банка не поради характера на своя капитал, но поради постановленията на действующето законодателство, което урежда материята за търговските и акционерни дружества, защото това дружество се основава въ България, съ седалище България, и ще се регламентира, ще се управлява от българските закони. Азъ бихъ казалъ нещо повече, г. г. народни представители, че това дружество ще бъде българско още повече и заради туй, защото то се намира под непосредствения контрол на държавата. Съгласно българските закони, всѣко едно дружество, основано от чужденци, дори съ чужди капитали за други търговии, нима да се намира и не се намира под действието на общото ни законодателство, под контрола на българската държава, защото за създаването на каквито и да било дружества у нас не се иска правителствена оторизация. Такова е нашето законодателство. Никой не забранява въ нашата страна да се явят двама немци или французи да дойдат съ капиталите си и да образуват дружество, съгласно нашите закони, и по този начинъ да избѣгнат непосредствения правителствен контрол. Това дружество, което се създава съ единствената голяма привилегия, да емитира заложните облигации, ще се намира не само под действието на нашите закони, но и под прямия контрол на българското правителство.

Ето защо азъ съмтам, че ако, по текстовете на нашите закони, всѣко българско дружество, което се основава въ България, може да се смѣта и се нарича българско дружество, още повече може да се нарича българска ипотекарната банка, защото ще е под непосредствения контрол на българското правителство и под veto-то на българското правителство относно своите действия въ рамките на този законопроектъ. Съ по-голям право, съобразно действующето законодателство, днесъ тя може да се нарече българска ипотекарна банка и българско дружество за ипотекарен кредитъ.

Но, г. г. народни представители, за да бъде ипотекарният кредит, за да може този кредит да бъде стабилен у нас, за да бъде той стабилен навсѣкъде, особено следъ войните при депресирания монета, нужно е не само увеличението на ипотекарния капитал — защото ипотекарният капитал може да бъде голям, тъй като пласментътъ му е дългосрочен — нужно е още за този капитал да има една сигурност поради неговата дългосрочност. И заради това именно съмтам азъ, е поставена и клаузата, че българската ипотекарна банка може — не е задължена — да отпуща заеми въ златни лева. Капиталътъ, при един дългосрочен заемъ, от 45 години, иска своята сигурност. Това е безспорно, това е максима

очевидна. Това става не само у насъ съ този законопроектъ; това стана и въ Германия съ типичнитѣ пруски ипотекарни банки, така нареченитѣ landschaft, старитѣ традиционнитѣ германски ипотекарни банки. Въ 1922 г. тия ипотекарни банки, за да могатъ да привлѣкатъ заемитѣ съ емисиата на своитѣ кредитни билети, създадоха мѣрката на така наречената фиксирана стойностъ, преди да се заговори въ Германия за създаването на златния еталонъ, защото и тамъ ипотечниятъ кредитъ сѣвсемъ не е за 15 или 50 години, а далечъ надминава дори и обикновения срѣднѣ човѣшки животъ. При този дълъгъ периодъ отъ време, капиталътъ иска своята стабилностъ. Ние трѣбва да му създадемъ тая стабилностъ. Германцитѣ създадоха стабилностъ въ фиксъ монета, въ фиксъ мѣрка: каквото ти давамъ днесъ, при неизвѣстността какво ще бѣде следъ 45 или 70 години, азъ искамъ да ми дадешъ същата равностойностъ.

Но защо, г. г. народни представители, нѣма голѣмъ рискъ и зло отъ това и за противната страна? Защото ипотекарниятъ кредитъ е именно кредитътъ, отъ който другата страна има истинското мѣрило на реална стойностъ на гаранцията, която се дава. Не е вѣрно, че цената на имота може да флишира, може да спада така произволно. Нѣма по-голѣмо съответствие между стойността на заема, който се дава, и стойността на залога, стойността на недвижимия имотъ, който се залага; нѣма по-голѣмо съответствие и между заема, който се дава, и доходността и рентата, която дава този заемъ, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Поради което ипотекарнитѣ кредити сѣ най-евтини.

Д. Бъровъ (д. сг): . . . поради което и се предвижда друга една клауза за сигурността на българския заемателъ — че анюитетътъ не може да надминава срѣдния доходъ на ипотекирания недвижимъ имотъ. Това е една отъ гаранциитѣ за сигурността на българския заемателъ, това е една отъ гаранциитѣ за сигурността на българския гражданинъ, който ще се ползува отъ чуждия капиталъ. Ето защо е вмѣкната тази бележка. Тя се вмѣкна не като новостъ у насъ; тя е продуктъ на времето, тя е продуктъ на нуждата, тя е отражение на онова, което стана въ другитѣ страни съ депресирана монета много по-отдавна, откогато у насъ. Ние проспахме времето да чакаме блажени самопомощи, безъ да ги търсимъ до днесъ, и ще проспимъ много блажени времена и ще бждемъ чаюци хора — ще чакаме блага, безъ да ги потърсимъ. Може би въ туй търсене нѣма да имаме успѣхъ; може би контрагентътъ нѣма да излѣзе добросѣвъстенъ, но ние трѣбва да оценимъ усилията предъ плачоветѣ и предъ омръзналитѣ ни конституции, да проявимъ дейностъ на търсене лѣкъ за положението, въ което се намираме. Празни илюзии сѣ, г. г. народни представители, че ние ще можемъ да смучемъ сокове отъ измѣчената снага на българския народъ, за да си подпомогнемъ. Ние трѣбва да употребимъ всичко възможно, ние трѣбва да ценимъ усилията си и усилията, които се проявяватъ отъ правителството за търсене лѣкъ на измѣчения българинъ. (Рѣжкоплѣскания отъ говориститѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Атанасъ Малиновъ.

А. Малиновъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Колкото се отнася въпросътъ за единъ ипотекаренъ заемъ, единъ заемъ, който ще подпомогне стопанското развитие на нашата страна, който ще даде възможностъ на нашето нещастно стопанство да се модернизира горе-долу, ние, парламентарната група на Българския земеделѣски народенъ сюзъ, нѣмаме абсолютно нищо противъ. Различието между насъ и правителството по този въпросъ се състои, първо, върху ресурситѣ на този ипотеченъ заемъ, т. е. отде ще се вземе този ипотеченъ заемъ и, второ, върху неговата организация, т. е. начина, по който ще се организира той, и дали тази организация ще даде желанитѣ резултати, дали наистина този ипотеченъ кредитъ ще може да подпомогне нашето стопанство и да се постигне желаната целъ. Ние споримъ именно върху тази тема съ правителството и заявяваме, че ние по принципъ, така както е било презъ време на нашето управление, сме се стремили да подпомогнемъ нашето стопанство, нашето финансово положение съ наши собствени срѣдства, съ онова, съ което ние разполагаме, имайки предъ видъ, че ние сме победена държава, една държава малка, която не е въ състояние въ даденъ моментъ да защити своитѣ права така, както трѣбва да бждатъ защитени.

И действително правителството въ това отношение подсказва, че ние сме слаба държава, че ние имаме едно управление въ България, което съ този договоръ, разгледанъ въ неговата сжщностъ, наистина, не може да защити нашитѣ интереси, интереситѣ на българския народъ, интереситѣ на българското стопанство.

Преди да се спра върху самитѣ точки на този договоръ, преди да се спра върху организацията на ипотечния кредитъ, на мене ще ми бѣде позволено да свържа въпроса за ипотечния кредитъ съ политиката, която води днешното правителство въ областта на стопанския и икономическия животъ на страната, а така сжщо и съ финансовото положение на страната.

Отъ това, което правителството ни е дало отъ 9 юний до днесъ, ние видимъ заключението, че правителството на Демократическия сговоръ въ своята финансова политика, въ своята икономическа политика, въ своята стопанска политика не се различава по нищо отъ правителствата на старитѣ политически партии, на които днесъ Демократическиятъ сговоръ се явява като изразителъ, въ центъра на който стои Народняшката партия, която се явява като грѣбнакъ на днешното управление.

С. Рязковъ (д. сг): Имате грѣшка!

А. Малиновъ (з. в): Азъ си спомнямъ една много хубава констатация, която направи г. проф. Мишайковъ тукъ, на трибуната, по отговора на тронното слово по отношение социалнитѣ борби, които сж се породили у насъ следъ освободителната епоха и които до днесъ разяждатъ нашия националенъ животъ. Той каза следующата мисль: „Благодарение на това обстоятелство, дето следъ освободителната епоха ние не можахме да създадемъ нашъ националенъ битъ, върху основата на който да съградимъ новото, което ние захемъ отъ европейския либерализъмъ, отъ европейската култура, благодарение, казва, на това неестествено присаждане на европейската култура, ние по-нататкъ не можахме да създадемъ едни правилни социални отношения, които да могатъ да подпомогнатъ по-нататъшния нашъ животъ“. Азъ ще допълня неговата мисль по отношение на нашето икономическо развитие и ще подчертая обстоятелството, че политическитѣ партии въ България, както и частната инициатива въ началото на следосвободителната епоха, вмѣсто да подпомогнатъ развитието на нашето национално стопанство, копираха отъ Европа и се мъжеха да присадятъ европейската култура на наша почва, за която култура нѣмаше условия у насъ.

Въпросътъ е за земеделѣското стопанство, което бѣше изоставено съвѣшено почти на произвола на природнитѣ стихии. И ако нѣкога, при нѣкои управления, сж били проявявани нѣкакви грижи по отношение на земеделѣието, тѣ сж били палиативни, безсистемни и земеделѣското стопанство у насъ вследствие на това остана въ своята примитивна форма. Всички официални грижи на различнитѣ управления, които сж се изреждали у насъ отъ освобождението насамъ, сж били отправени къмъ българската национална индустрия. Масата срѣдства подъ форма на субсидии, редицата привилегии, които сж били давани на българската индустрия, не сж дали, така да се каже, нуждитѣ резултати, благодарение на това обстоятелство, че следъ освободителната епоха ние се мъжехме да догонваме европейската индустрия, която бѣше отишла съ стотици години напредъ и която ние по никакъвъ начинъ не можахме да достигнемъ. Усилията, които се правѣха въ това направление, обаче, трѣбваше да вървятъ паралелно съ усилията за развитието на нашето земеделѣие, а въ това отношение, г-д-е, азъ съжаление, абсолютно нищо не е направено.

Елничкото управление въ България, което е обвървало свитѣ погледи къмъ националното стопанство въ нашата страна, е управлението на Българския земеделѣски народенъ сюзъ.

С. Рязковъ (д. сг): Я кажете какво направи то!

А. Малиновъ (з. в): Презъ земеделѣското управление кредитната политика, която и днесъ тукъ разглеждаме и която по необходимостъ ще свържемъ съ общата стопанска и финансова политика на правителството, бѣше да насочи всички национални капитали, всички национални богатства въ тая именно насока: чрезъ създаване на кооперации, на популярни банки, на кооперативни банки, да подпомогне нашето национално стопанство.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да видимъ какви сж резултатитѣ!

Г. Петровъ (нац. л): Първитѣ мита върху зърненитѣ храни се въведоха отъ земледѣлцитѣ.

А. Малиновъ (з. в): Въ единъ кжсь периодъ ние споделихме да подпомогнемъ развитието на нашето земледѣлие и да добиемъ такива резултати, каквито не бѣха постигнати въ 30—40-годишния нашъ свободенъ животъ. Ако вземемъ да направимъ преценка на ония реформи, които се направиха при земледѣлското управление въ областта на земледѣлието, ще видимъ, че тѣ сѣ грамадни. И ако на ченкитѣ на тия реформи въ областта на земледѣлското стопанство днесъ се рушатъ и почти се изгубватъ, то е само вследствие стопанската политика, която днешното правителство провежда и която е въ пъленъ разрѣзъ съ интереситѣ на нашето национално стопанство.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ще се повърнемъ къмъ подоходния данѣкъ!

А. Радоловъ (з. в): И сега държимъ на този данѣкъ, защото не правимъ съсловна политика.

А. Малиновъ (з. в): Вземете воднитѣ синдикати, вземете въпроса за трудовата поземелна собственост. Въобще, въ всички направления по отношение на земледѣлието, земледѣлското управление положи основи такива, каквито нѣкоже друго управление въ България не бѣше положило.

Ако презъ земледѣлското управление по отношение на кредита се вземаха обществени капитали и се даваха за обществени изпользвания, при другитѣ управления, както и при днешното управление на Демократическия сговоръ, става тѣкмо обратното. Тѣзи обществени капитали не се насочватъ въ областта на нашето национално стопанство, а се даватъ на частно изпользуване, на частни банкери и то по-скоро за спекула съ земледѣлскитѣ продукти, съ земледѣлския поминѣкъ. Ето грамадната разлика, ето дветѣ системи относително кредитната политика, която е била провеждана отъ Земледѣлския съюзъ и която се провежда днесъ отъ Демократическия сговоръ. Тази кредитна политика се вижда и въ настоящия законопроектъ за организация на ипотечния кредитъ, тя се вижда и въ самия договоръ за учредяване на ипотечна банка. Ние виждаме, че споредъ закона за организацията на ипотечния кредитъ, най-малкиятъ размѣръ на ипотечния кредитъ е 5.000 швейцарски франка. Каква е изгодата отъ този ипотеченъ кредитъ за малкитѣ стопанства, които сѣ бошинството въ нашата страна? Тѣ по никой начинъ нѣма да могатъ да се възпользуватъ отъ този кредитъ. А кой ще се възпользува? Ще се възпользуватъ отдѣлни привилегировани съсловия, които нѣматъ нищо общо съ грамадното национално стопанство, което дава физиономията на земледѣлска България, на българската нация, на българския народъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие искате да получавате ипотеченъ кредитъ отъ ипотечната банка, а не отъ Земледѣлската. Тѣй ли? Добре! Но историческата отговорностъ за това вие ще я понесете.

Ц. Стоянчевъ (з. в): Никой не казва това.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Като не казва, да не говори така.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Хемъ е лоша ипотечната банка, хемъ искате тя да кредитира селото.

Х. Мариновъ (з. в): Ние искаме да внесе капиталитѣ си въ Земледѣлската банка, и последната да ни раздава кредита.

А. Малиновъ (з. в): Въ своята стопанска и финансова политика управлението на Демократическия сговоръ се коренно различава отъ Земледѣлския съюзъ, който презъ своето управление се стремѣше изключително съ национални срдѣства, съ национални капитали, съ национални богатства да подпомага финансовото, икономическото и стопанското положение на страната, . . .

П. Палиевъ (д. сг): Това е много казано!

А. Малиновъ (з. в): . . . когато Демократическиятъ сговоръ по всички финансови въпроси. . .

Г. Семерджиевъ (д. сг): Но кажете какво е кредитирано презъ дружбашко време, за да разберемъ! Азъ обичамъ истината и цифритѣ.

А. Радоловъ (з. в): По-рано по-малко се кредитираше, защото тогава нуждата отъ кредитъ не бѣше толкова голяма, колкото е днесъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Сега два пѣти повече кредитираме и кооперации, и частни лица.

Х. Мариновъ (з. в): И пакъ има криза.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Макаръ да има криза, пакъ кредитираме.

Д. Грънчаровъ (з. в): Това говори зле за вашето управление, защото презъ земледѣлското управление положението е било такова, че не е имало нужда отъ кредитъ, а сега нуждата отъ кредитъ е толкова нарастнала, че и петъ пѣти по-голямъ кредитъ да дадете, пакъ нѣма да задоволите нуждата отъ такъвъ. Това е резултатътъ на вашата стопанска политика!

П. Палиевъ (д. сг): Кажете какво направихте вие въобще за земледѣлския кредитъ.

(Пререкание между Г. Семерджиевъ и земледѣлцитѣ — крило „Врабча“)

А. Малиновъ (з. в): Г. Семерджиевъ! По тоя въпросъ ще се изяснимъ по-кжсно. Азъ ви казахъ въ какво се състои разликата между политиката на нашето правителство въ миналото и политиката на Демократическия сговоръ сега по отношение ипотечния кредитъ. Разликата се състои въ това, отгде иде тоя ипотеченъ кредитъ, какъ е той организиранъ, и т. н.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Разликата е въ това, че вие не създадохте никакъвъ ипотеченъ кредитъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Недейте го прекжсва.

А. Малиновъ (з. в): Съ тоя договоръ, който ни поднасяте тукъ, ние не можемъ да се съгласимъ. Въ своята финансово политика Демократическиятъ сговоръ отправя винаги своитѣ погледи къмъ чужбина. Той смѣта, че само съ заемъ може да се възстанови нашето стопанство и нашия икономически животъ.

Т. Ерменковъ (д. сг): Не остана нищо отъ васъ. Какво ще дадемъ ние?

А. Малиновъ (з. в): Това е единъ много погрѣшенъ пѣтъ. Ние имаме класически примѣръ въ това отношение съ Франция. Франция, въ лицето на своя пръвъ министъръ и министъръ на финанситѣ Поанкаре, заяви, че тя не желасе по никой начинъ да възстановява своята финансова и икономическа мощъ съ чужди капитали, а ще си послужи само съ ония, съ които разполага вътре. И действително, тя съумѣ да направи това въ разстояние на нѣколко години, и благодарение на усилията на нейното правителство тя насочи своитѣ погледи вътре въ страната и се помжчи съ свои собствени срдѣства да си помогне самичка.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Кжде е Франция, кжде е България? Франция има натрупани богатства отъ години.

А. Малиновъ (з. в): Днешното правителство отива точно въ противния пѣтъ, то изоставя нашитѣ срдѣства, нашитѣ богатства, то изоставя нашитѣ национални капитали и не ги насочва въ правилна насока за подпомагане на нашето национално стопанство, а ги отправя въ ржцетѣ на частни лица, за спекула. Ето кжде е грамадната разлика между нашата финансова и икономическа политика и политиката, която провежда Демократическиятъ сговоръ, която е традиционна политика на старитѣ политически партии, които образуватъ днесъ Демократическия сговоръ.

Т. Ерменковъ (д. сг): Ако грабежътъ може да бжде политика, тогава можете да наричате вашата политика такава.

А. Малиновъ (з. в): Ако погледнемъ въ самата сщцностъ на тоя ипотеченъ кредитъ, който ни се предлага отъ Демократическия сговоръ, при ония концесии, които се правятъ на бждещата ипотечна банка, ние ще дойдемъ до заключение, че тоя ипотеченъ кредитъ ще бжде много тежъкъ за нашата действителностъ и абсолютно съ нищо нѣма да подпомогне нашето стопанство. Тоя ипотеченъ кредитъ ще се дава при условия крайно тежки за

нашето стопанство и за нашия икономически животъ. Неговата лихва ще бжде 7%, плюсь 2½%, плюсь 1% и т. н. всичко около 10%. Тоя процентъ е просто колосаленъ за единъ такъвъ заемъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Процентътъ не е голѣмъ за заема, а за она, който ще го получи — за длъжника.

Ц. Стоенчевъ (з. в): Ипотеченъ заемъ съ 10% лихва!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да, но длъжникътъ ще плаща тоя процентъ; а щомъ смѣтате, че може да намѣрите по-евтинъ кредитъ, намѣрете го.

А. Малиновъ (з. в): Като се има предъ видъ, че единъ капиталъ, пласиранъ въ ипотека, е най-сигурно пласиранъ, азъ съмъ дълбоко убеденъ, че има народни представители, даже изъ срѣдата на Демократическия сговоръ, които по никой начинъ нѣма да възприематъ тия тежки условия. И азъ съмъ дълбоко убеденъ, че ако тия условия, които сж предвидени въ договора, който ни се представя тукъ, се обявѣха на свѣтното финансово тържище, ние щѣхме да намѣримъ кредитъ безъ вмешателство на еворпейцитѣ въ нашитѣ вътрешни работи, безъ хората, които ще дадатъ този кредитъ, да взематъ участие въ администрирането на капитала, а щѣха просто да се съгласятъ да го дадатъ като единъ заемъ — защото условията сж твърде износни за тѣхъ и твърде тежки за българското стопанство — който заемъ можехме да използваме било за раздаването на ипотечаренъ кредитъ, било за друго.

Г. Семерджиевъ (д. сг): То не е късно, стига да се явятъ такива хора.

А. Малиновъ (з. в): Като се има предъ видъ, че първоначалната вноска отъ страна на чужденцитѣ ще бжде само 50 милиона български лева, плюсь 40 милиона лева, които правителството ще внесе . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: 60 милиона плюсь 30 милиона.

А. Малиновъ (з. в): . . . благодарение на обстоятелството, че правителството участвува съ 40% въ капитала на банката, а чужденцитѣ — съ 60%, азъ не мога да разбера, кои сж ония нужди, които правителството може да покрие съ тѣзи 50 милиона лева вътре въ страната.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега сте разбрали артък!

А. Малиновъ (з. в): Като се има предъ видъ, че това е нищоженъ капиталъ, който може да се намѣри винаги вътре въ България, за да се тури основата на единъ ипотеченъ кредитъ, азъ не мога да разбера, кои сж мотивитѣ на правителството да се съгласи за получаването на единъ подобенъ кредитъ отъ вънъ при такива тежки условия.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Отъ продажбата на Егея, като се внесатъ пари, ще се увеличи капиталътъ!

А. Малиновъ (з. в): Тѣ сж работи за цирка; тѣ минаватъ въ цирковетъ, но не и тука. — Като се има предъ видъ и това обстоятелство, че тази ипотечарна банка ще се управлява отъ едно рѣководство, въ което чужденцитѣ ще преобладаватъ, ние можемъ да извадимъ заключение изъ какви пѣтища ще трѣгне тази ипотечарна банка. Като се има предъ видъ и това, че на тази ипотечарна банка се даватъ права да сключва всевъзможни сдѣлки, и при наличността на това, че тая ипотечарна банка е освободена отъ редъ тежести, отъ които не сж освободени нашитѣ вътрешни финансови институти, вие можете да дойдете до заключението, че тая ипотечарна банка ще се яви като единъ голѣмъ конкурентъ на нашитѣ финансови институти.

Вие чухте отъ преждеговорившитѣ народни представители, че въ договора има много постановления, които не сж ясни, има много постановления, които трѣбва да се допълнятъ. Самъ министъръ-председателътъ посочи едно допълнение, което трѣбва да се направи въ договора. Самото обстоятелство, че този договоръ трѣбваше да мине така набързо въ Камарата, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Слава Богу, говорите два дена. Какво набързо минава!

А. Малиновъ (з. в): Да, но Вие, г. министъръ-председателю, знаете, че този договоръ се раздаде преди единъ два дена . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А, поради това не сте готови! Ами колко дена искате по-рано да се раздаде?

А. Малиновъ (з. в): Споредъ правилника, най-малко 24 часа по-рано отъ поставянето му на дневенъ редъ трѣбваше да се раздаде.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Раздаденъ е 24 часа по-рано.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Въ комисията законопроектътъ ще се гледа въ день, въ два, може-би и въ шесть—седемъ дни.

А. Малиновъ (з. в): Това обстоятелство, казвамъ, че така се бърза, показва само едно — че този договоръ не е достатъчно проученъ, че въ него сжществуватъ постановления, които, впоследствие, по силата на закона, който ще вотираме, ще породятъ права и задължения, които могатъ да бждатъ фатални. Азъ смѣтамъ, че правителството желаше да мине много набързо този договоръ, за да не се даде възможностъ на опозицията да го разкритикува въ неговитѣ слаби страни.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега вече го умѣри!

А. Малиновъ (з. в): Обаче опозицията достатъчно разкритикува този договоръ и за правителството стана доста ясна фаталната страна на този ипотеченъ кредитъ, фаталната страна на този договоръ, който ни се поднася съ едни такива тежки условия.

При убеждението, че този ипотеченъ кредитъ по никой начинъ нѣма да облекчи нещастното положение на нашето стопанство и че той ще засегне само единъ отдѣленъ слой отъ нашето общество, ние, парламентарната група на Българския земеделски народенъ съюзъ, ще се противопоставимъ и нѣма да гласуваме за него. (Рѣкопльскания отъ земеделцитѣ — крило „Врабча“)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Илия Георговъ.

И. Георговъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! При разглеждането на договора, сключенъ между английско-американската група и нашето правителство, ще трѣбва да се иматъ предъ видъ и положителнитѣ, и отрицателнитѣ страни на тоя договоръ и ако отрицателнитѣ страни се укажатъ повече и по-тежки, договорътъ ще трѣбва да се отхвърли отъ Народното събрание.

Положителна страна на договора за образуването на една ипотечарна банка е, че се влага въ тая банка единъ акционеренъ капиталъ отъ 10 милиона швейцарски франка, отъ който английско-американската група ще внесе 6 милиона швейцарски франка, които по днешния курсъ правятъ около 162 милиона лева, тогава, когато българското правителство и дветѣ държавни банки ще трѣбва да внесатъ 108 милиона лева. Но това е само теория на положителната страна на тоя договоръ. Фактичката страна е, че отъ тия 162 милиона лева, които е длъжна да внесе английско-американската група, ще се внесатъ само една трета. Каква ще бжде лихвата на дългосрочнитѣ ипотечни заеми, които има да се отпускатъ на собственицитѣ на имоти въ страната? Тая лихва не се опредѣля, но изглежда, че ще бжде горе-долу такава, каквато ще носятъ облигациитѣ, които се иматъ предъ видъ, като се прибавятъ още 2 и половина процента за разходитѣ на ипотечарната банка.

Какви сж отрицателнитѣ страни? Едната отрицателна страна е тази, че ние се задължаваме въ продължение на 25 години да не допускаме да се образуватъ друга ипотечарни банки съ сжщитѣ привилегии. Това значи, че всичкитѣ ипотечарни банки, които сега сжществуватъ, не ще бждатъ въ състояние да конкуриратъ на проектираната ипотечарна банка, която се радва на голѣми привилегии. Това значи, че въ продължение на 25 години ипотечарниятъ кредитъ въ България ще бжде монополизиранъ. Такава привилегия не може по никакъвъ начинъ да се дава.

Другата отрицателна страна на сдѣлката, която се иска да бжде одобрена отъ насъ, е, че въ продължение на 5 го-

дини българското правителство е длъжно да гарантира 7% лихва върху акциите от 10.000.000 швейцарски франка. Като се има пред вид, че членовете на управителния съвет, както и персоналетът на банката ще получават американски заплати, държавата ще трябва да внесе една голяма субсидия, за да се гарантира тази лихва от 7% върху акциите, от които ще се образува внесеният капитал на банката. Държавата ще има, значи, една много голяма загуба. Наистина в законопроекта се говори, че тая загуба на държавата, вследствие субсидията, която тя ще внесе, за да се дотъкмят тези 7%, ще се компенсира в бъдеще от печалбите, които ипотекарната банка ще има. Но веднага след това условие, в договора се казва, че тая загуба на държавата ще се навакса от печалбите, които ще останат след като се извади онова, което се плаща на персонала и на членовете на управителния съвет като тангенти, както и онова, което се дава за резервен фонд и за участието на банката в кадастра. Още отсега можем да предвидим, че като се извадят всичките тези разходи, няма да остане никаква печалба и, следователно, държавата ще понесе изцяло загубата, която ще й причини гарантирането на 7% върху акциите. Че компенсирането на гаранцията, която държавата ще дава, не е сериозно, показва фактът, че в договора има една клауза, в която се казва, че банката има право да иска ликвидация след 5 години. Питаме се тогава, ако банката бъде ликвидирана след 5 години, държавата ще получи ли обратно парите, които ще внесе в продължение на тези 5 години, за да гарантира 7% върху акциите? Безспорно е, че няма да ги получи, защото няма никаква клауза, в която да се говори, че при такава ликвидация държавата ще бъде обезщетена.

Министър-председател А. Ляпчев: Хем да гарантира, хем да бъде обезщетена — тези две работи не вървят.

И. Георгов (р): Шом гарантира, значи, ако след пет години ликвидира тази банка, тогава държавата губи.

Министър-председател А. Ляпчев: Губи.

И. Георгов (р): Е добре, това трябва да го знае народът.

Министър-председател А. Ляпчев: Въ всеки случай, ако държавата загуби, народът все ще спечели.

И. Георгов (р): Какво ще спечели?

Министър-председател А. Ляпчев: Че ще има евтин кредит, който няма да намъри на пазара.

Ц. Стоенчев (з. в): Чрез данъци ще се плати загубата.

И. Георгов (р): Друга една отрицателна страна на договора е, че ако българското правителство след осмата до десетата година пожелае да откупи акциите, то ще трябва да заплати не само акциите по номиналната им стойност, но и пропорционалната част от резервния фонд, а тъй също ще трябва да заплати и други някои разходи, които ще му се представят.

Министър-председател А. Ляпчев: Няма други разходи.

И. Георгов (р): Мисля че има и други разходи.

Министър-председател А. Ляпчев: Не. Шом има резервен фонд, разходите си покрити вече.

И. Георгов (р): Г. Стефанов ви обърна внимание и върху друга една отрицателна страна на договора, а г. министър-председателът веднага стана и направи едно възражение, за да обезсили думите на г. Стефанов. Г. Стефанов, съвсем основателно, обърна внимание, че договорът предвижда да се заплащат анюитетите в злато. Г. министър-председателът каза, че това възражение на г. Стефанов няма смисъл, затова защото никоя банка с чужди капитали, които са пресметнати в злато, няма да приеме да се плащат анюитетите в равноценността на златото в тоя момент, когато е бил сключен ипотечния заем. На пръв поглед изглежда, че възражението на г. министър-председателя е основателно. Но ако се вникне

във историята на ипотечния кредит, ще се види, че именно за това защото може да се случи да се обезцени народната монета, във всички държави ипотекарният кредит е предоставен на местни капитали или на държавата. За да се обезцени народната монета виновна е всякога държавата, нейната политика. А от това обезценяване печели държавата, а губи населението. Шом губи населението, естествено е, че то има право да плаща анюитетите през времето, когато ще се обезцени националната валута, в тая обезценена валута. Не можете да искате населението, което прави ипотечни заеми, да плаща в злато, значи повече банкноти евентуално, отколкото е получило в момента на сключването на сдѣлката. Че това е така, показва, че във всички държави след войната не поискаха такива заеми да се изплащат в златна валута, а се съгласиха да се плащат в местната валута.

Министър-председател А. Ляпчев: Не е вѣрно.

И. Георгов (р): Вѣрно е.

Министър-председател А. Ляпчев: Въ Германия всички ипотекарни банки имат право да получават в злато, само че в една фракция, защото иначе какво би станало!

И. Георгов (р): Не могат да се задължат да плащат равноценността на златната монета, която е съществувала преди войната.

Министър-председател А. Ляпчев: Зависи от това какъ ще се задължат.

И. Георгов (р): Това никъде го няма.

Министър-председател А. Ляпчев: Сега никъде няма да намѣрите да ви дадат пари иначе.

И. Георгов (р): То е другъ въпросъ.

Министър-председател А. Ляпчев: То си е същиятъ въпросъ. По-рано бѣхме се задължили да плащаме в злато и плащаме каквото можехме и сега плащаме фракция от злато.

И. Георгов (р): Именно.

Министър-председател А. Ляпчев: И сега, като искаме пари, пакъ ще се задължимъ да плащаме в злато. Продължавайте сега.

И. Георгов (р): Ще продължавамъ. (Веселостъ) Но искамъ да ви обърна вниманието, че ние плащаме каквото можемъ, ние не плащаме нашите задължения в злато, а вь француски франкове.

Министър-председател А. Ляпчев: Ние сме се задължили да плащаме в злато и пакъ ще се задължимъ да плащаме в злато.

И. Георгов (р): Дълго време плащаме само вь француски франкове.

Министър-председател А. Ляпчев: Той иска да изплаши хората.

И. Георгов (р): Не искамъ да изплаша хората, а искамъ да установя една истина. — Именно затова ипотекарният кредит трябва да бъде дѣло на националния капитал; не може да бъде дѣло на чуждия капитал. Защото, ето на, чуждият капитал ще иска да му гарантираме вземанията, да ги получава в злато. По този начинъ ние излагаме нашето население, вь случай на едно обезценяване на нашата валута.

Но има и другъ единъ мотивъ. Банката, която се образува, има право вь своите операции да си служи било в злато, било вь равноценността на златната валута вь български банкноти. Законопроектътъ не задължава банката да отпуска ипотечни заеми в злато или вь чужди девизи, а я задължава да плаща вь равноценността на български левове. Тукъ има известна разлика. Който е ималъ работа сь банки преди войната, знае много добре, че ония банкери, които бѣха предвидливи, отпускаха заеми, като ги

плащаха въ ефективно злато, за да задължат длъжниците си тъй също да имъ плащатъ въ ефективно злато.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега ние трѣбва да намѣримъ нѣкои непредвидливи банкери!

И. Георговъ (р): Приведохъ ви тоя фактъ, за да видите, че ако на ипотекарната банка се дава право при отпускането на заемитѣ да дава пари въ равноценността на български левове, това показва, че и тя има интересъ да отпускатъ заемитѣ не въ чужди девизи и не въ злато, а въ български левове. Защо това? Защото покрай паритѣ, които ще се внесатъ отъ самата банка въ чужда валута, ще се внесе и една голѣма частъ отъ нашитѣ банки и отъ правителството въ български левове по курса на сегашния левъ. Ако бихме поискали сега, при отпускането на заемитѣ отъ готвената банка, да отпускатъ заемитѣ въ чужди девизи, тя нѣма да се съгласи, защото нѣма да разполага съ толкова девизи.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кой?

И. Георговъ (р): Защото българската държава и нашитѣ банки ще трѣбва да внесатъ срещу 8 хиляди акции български пари.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Мога да Ви успокоя. Ако ги внесатъ по третини, правятъ 40 милиона лева, които правятъ единъ и половина милиона златни лева и които всѣка една отъ нашитѣ банки може да ги внесе, при всичко, че не е розово положението имъ. Като погледнете баланса на Българската народна банка, ще видите, че има 600 милиона лева чужди девизи.

И. Георговъ (р): Това Ви казвамъ за изчерпателностъ. Въ сѣщностъ моята теза е друга. Моята теза е, че за да бждатъ гарантирани ония, които ще правятъ ипотечни заеми, за да бждатъ гарантирани при едно обезценяване на лева, трѣбва ипотекарниятъ кредитъ да бжде дѣло на мѣстнитѣ капитали и на правителството. Правителството може да сключи заемъ, Българската народна банка може да сключи заемъ, Земледѣлската банка може да сключи заемъ, за да може населението, което прави ипотечни заеми, ако падне курсътъ на нашия левъ по вина на правителството, при изплащането да не губи. Не трѣбва да наказвате населението, което сключва ипотекарни заеми, заради вината на правителството и държавата.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: При тѣзи условия въ Германия презъ време на инфлацията всѣки три часа се мѣняваше курса, лихвата бѣше по 1.000 и 10.000%, защото смѣтахъ, че така ще си покриятъ загубата на монетата.

И. Георговъ (р): Това не е възражение на моята теза. Моята теза е, че ние трѣбва да гарантираме нашето население въ случай на спадане лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е гарантирано.

И. Георговъ (р): То може да бжде гарантирано, ако ипотечниятъ кредитъ бжде дѣло на националния капиталъ, ако бжде дѣло на Народната банка или на Земледѣлската банка. На това мнение е билъ и г. министъръ-председателъ преди войната.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: На каквото мнение съмъ билъ преди войната, и сега съмъ.

И. Георговъ (р): Г. г. народни представители! Ако се турятъ на едното блюдо на възнитѣ положителнитѣ страни на тази сдѣлка и на другото блюдо отрицателнитѣ страни. ще се види, че този договоръ е крайно неизгоденъ, че този договоръ е вредителенъ за интереситѣ на ония, които ще сключватъ заеми, че той е вредителенъ и за самата държава и, поради тия причини, ние ще гласуваме противъ законопроекта.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това кажи, това е ясно.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Славчо Дрѣнски.

С. Дрѣновски (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преди да се спра на законопроекта, който е

предметъ на разглеждане днесъ, азъ повдигамъ единъ чисто формаленъ въпросъ: каква нужда налага днесъ да бързаме съ прокарването и на законопроекта за организация на ипотечния кредитъ, и на законопроекта за одобрение договора по уреждането на ипотекарната банка, при наличността на обстоятелството, че правителството подготвява сключването на единъ голѣмъ заемъ, който, споредъ думитѣ на г. министъръ-председателя, независимо отъ това, дали сумитѣ отъ този заемъ ще бждатъ дадени на Българската народна банка, или на Централната кооперативна банка, или на Земледѣлската банка, въ края на краищата, реализирани, ще отидатъ за повдигането на нашето национално производство, за подобрението на българското стопанство. Въ края на краищата, тия суми отъ така релизуюмия заемъ ще отидатъ за повдигане на нашето национално производство, за подобрение на българското стопанство. И мене ми се струва, че не трѣбваше да се бърза съ разрешаването на тия два въпроса, преди да видимъ, че правителството нѣма да успѣе да сключи заемъ. Ако правителството успѣе да сключи заемъ, азъ смѣтамъ, че този договоръ, особено при тѣзи условия, при които се сключва съ тия чужди банки, ще стане безпредметенъ. Не сме ние, г-да, които ще откажемъ голѣмото значение на кредита изобщо за стопанството, за земледѣлското стопанство, за индустрията и за занаятитѣ. Ние знаемъ, че безъ кредитъ земледѣлското стопанство днесъ и утре не може да просперира, безъ кредитъ и усилията на г. министра на земледѣлието да прокара ония реформи, които той приема въ нашето земледѣлско стопанство, ще останатъ напразни, нѣма да достигнатъ целта си. Ако нашето земледѣлско стопанство, наредъ съ земята, наредъ съ труда на земледѣлската челядь нѣма и третия факторъ въ производството — кредитътъ, капиталътъ, то не може да просперира. Ние знаемъ, че безъ кредитъ и нашата родна индустрия не може да се развива нормално, че безъ кредитъ и нашитѣ занаяти не могатъ да се развиватъ при условията, които има въ нашата страна. Но, г. г. народни представители, както казахъ, отъ кредитъ се нуждае както най-дребниятъ стопанинъ у насъ, така и най-едриятъ. Обаче, въпросътъ е другаде. Съ законопроекта за ипотечния кредитъ и съ този договоръ за създаване на българска ипотекарна банка урежда ли се кредитътъ за нашето земледѣлско стопанство? Фактътъ, че въ законопроекта за ипотечния кредитъ е дадена една норма за размѣра на ипотечния заемъ, подъ която норма не може да се дава ипотеченъ заемъ на нашето селско стопанство, показва, че този кредитъ не е уреденъ. Нѣкои отъ преждеговорившитѣ оратори изтъкнаха, че за да може да сключи едно селско стопанство ипотеченъ заемъ отъ 5 хиляди швейцарски франка, то трѣбва да разполага съ имотъ надъ 250—300.000 л., а при по-низка оценка — 500.000 л. Г. г. народни представители! Изтъкна се тукъ, а то е фактъ, че нашето земледѣлско стопанство е дребно, че 45% отъ земледѣлскитѣ стопанства сж съ 20 до 30 декара земя, че около 80% отъ нашитѣ земледѣлски стопанства не разполагатъ съ повече отъ 30 до 100 декара земя, следователно, по този законъ съ ипотеченъ кредитъ, ще могатъ да се ползватъ само по-едритѣ земледѣлски стопанства, които, обаче, се наброяватъ напрѣсти въ нашата страна, и които, убеденъ съмъ, и днесъ намиратъ другаде достатъченъ кредитъ, както е напр. голѣмиятъ стопанинъ г. Харитовъ, който има ипотеченъ кредитъ отъ 4 милиона лева въ Земледѣлската банка. Г. министъръ-председателъ каза: „Ние сме искали да запазимъ именно земледѣлското стопанство“.

Г. г. народни представители! И азъ не бихъ позволилъ, ако имахъ тази властъ, што чуждъ капиталъ да отиде въ нашето дребно земледѣлско стопанство. Това би било най-голѣмата опасностъ, която бихме могли да направимъ на нашия дребенъ и срѣденъ земледѣлецъ. Характерътъ на земледѣлския кредитъ е таквъ, че тамъ трѣбва да пипа свояска рѣка. Не е въпросътъ тукъ за личния или варантенъ кредитъ, съ който Българската земледѣлска банка е обслужвала досега нашитѣ земледѣлци въ кръга на своитѣ срѣдства, а е въпросъ за ипотекарния кредитъ. Ипотекарниятъ кредитъ е, така да се каже, най-пригодниятъ, най-идеалниятъ кредитъ за земледѣлското стопанство, и то не ипотеченъ кредитъ на анионитети, но ипотеченъ кредитъ по текуща смѣтка, срещу ипотека. Това е идеалната форма на кредитъ за нашето земледѣлско стопанство, защото, както знаете, нашето примитивно земледѣлско стопанство не може да посреща редовно анионитетитѣ. И ако искаме Българската земледѣлска банка да обслужва и занаятъ съ земледѣлски кредитъ, то е затова, защото тя е правила известни облекчения на нашитѣ земледѣлци въ изплащанията

на отпуснатия кредитъ. Придържайки се отъ принципа, че отъ основаването на банката до днесъ не е имало земледѣлецъ, съ малки изключения, който да не си е платилъ задълженията, тя е давала възможностъ на земледѣлци-стопани, които сж имали сключени ипотеки, а не сж могли навреме да ги изплатятъ поради неурожай и т. н., да платятъ на другата година повече, безъ да прибѣгва до продажбата на тѣхнитѣ имоти, поради това, че не сж могли да изплатятъ навреме своитѣ вноски. Но, г. г. народни представители, ако вмѣсто Земледѣлската банка боравѣше една чужда банка, каквато е ипотекарната, която ще се основе въ нашата страна, убеденъ съмъ, че по-голяма частъ отъ имотитѣ на нашитѣ земледѣлци биха отишли на публична продажба. Обаче, каза се, че Земледѣлската банка и занаяпредъ остава да обслужва съ земледѣлски кредитъ, като само една незначителна частъ ще се обслужва отъ новия ипотекаренъ институтъ. Тогава пита се: за кого се учредява тази банка? За нашата индустрия ли? Не.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И за индустриалцитѣ. Защото Земледѣлската банка, както ще видите въ последния членъ отъ договора, ще бѣде въ връзка съ тази ипотекарна банка, досежно пласирането на своитѣ облигации.

Ц. Стояневъ (з. в.): Но условията за това не сж установени, щѣ има да се установяватъ и не се знае дали ще ги приематъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣ сами иматъ интересъ. Тѣхниятъ интересъ не е въ печалбитѣ отъ капитала имъ, а въ пласирането на онѣзи голѣми суми отъ облигациитѣ, въ емисиитѣ, които ще правятъ. Сами тѣ иматъ интересъ отъ това.

С. Дръновски (з.): Въ чл. 23, п. „в“ е казано, че новата Българска ипотекарна банка ще обслужва индустрията само за сгради, безъ огледъ на тѣхното предназначение. Значи, въ новия ипотекаренъ институтъ ще може да бѣде ипотекирано това, което струва — четиритѣ стени и покрива.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И още едно условие — доходността, която дава. Взематъ се подъ внимание двата фактора: доходността и стойността на имота.

Продължавайте г. Дръновски.

С. Дръновски (з.): Азъ смѣтамъ, че и индустрията, която безъ ипотекаренъ кредитъ не ще може да се развива добре, по тоя законопроектъ сжщо нѣма да бѣде обслужвана съ кредитъ въ ония размѣри, въ които би се нуждала отъ такъвъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И затуй, ако би се образувала банка за индустриаленъ ипотекаренъ кредитъ, тия привилегии могатъ да се дадатъ и на нея.

С. Дръновски (з.): Тогава си задавамъ въпросъ: ще могатъ ли стопанитѣ на всички сгради въ градоветѣ и селата да получаватъ ипотекаренъ кредитъ? Азъ мисля, че и тѣ сжщо нѣма да получатъ кредитъ. Съгласно чл. 17 ще могатъ да се ипотекиратъ само сгради, които иматъ доходи. Правъ бѣше г. Стефановъ, който каза, че въ тая банка ще могатъ да бѣдатъ ипотекирани само голѣмитѣ сгради въ София, а може-би и въ Пловдивъ, и то въ центра, където сградитѣ носятъ доходи. Всички други сгради, обаче, не ще могатъ да получатъ кредитъ, защото нѣма да иматъ постоянни, опредѣлени доходи, на които особено се обръща внимание въ тоя законъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какво разбирате подъ „къщи, които даватъ доходи“? Че се дава сградата подъ наемъ ли? Или пъкъ, макаръ че живѣе въ нея собствениктъ ѝ, ако се ипотекира, ще може да даде доходъ? Тѣ трѣбва да се разбира тая работа, а не че сега дава доходъ.

С. Дръновски (з.): Да, но има сгради, въ които живѣятъ самитѣ собственици и мжчно биха могли да донесатъ доходи.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не. Тѣ се оценяватъ споредъ общата норма, по която се оценяватъ съседнитѣ къщи, които се даватъ подъ наемъ.

С. Дръновски (з.): Въ покрайнинитѣ на София има къщи, които никакъвъ доходъ не носятъ и много минимална ще бѣде тѣхната оценка. И тѣхнитѣ ипотеки ще бѣдатъ минимални.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Такива, каквито сж — други нѣма.

С. Дръновски (з.): Сжщо отъ ипотекаране сж изключени и кооперативнитѣ сгради. Ако се не лъжа, съгласно чл. 18 отъ договора, не могатъ да бѣдатъ ипотекирани идеални части отъ тия сгради.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да не може да бѣде ипотекирана идеална частъ отъ една сграда е едно, а цѣлата кооперативна сграда, като се заложи, ще бѣде ипотекирана.

С. Дръновски (з.): Това мжчно ще става.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защо?

С. Дръновски (з.): Защото ще трѣбва да се взема съгласието на всички кооператори.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Както е уставътъ на кооперацията. Ако уставътъ задължава да се питатъ кооператоритѣ, ще ги питатъ и кооперативната сграда ще бѣде ипотекирана.

С. Дръновски (з.): Отъ тоя новъ ипотекаренъ институтъ ще се ползватъ само голѣмитѣ, доходнитѣ сгради и, най-главно, новата ипотекарна банка ще има за обектъ комуналния кредитъ, ипотекирането на общинскитѣ и окръжнитѣ сгради, имоти и т. н. Тъкмо тукъ, г. г. народни представители, азъ съзирамъ една опасностъ за бъдещето на нашитѣ общини и нашитѣ окръжни постоянни комисии. Опасността е въ това: да не би предъ тая банка, която само ще носи име „Българска ипотекарна банка“, а ще се управлява отъ чужденци, единъ денъ всички приходи, всички имоти на тия наши автономни институти да бѣдатъ заложени и последнитѣ да станатъ напълно зависими отъ чужденцитѣ, които ще разпореждатъ въ тая банка.

Въ договора се предвижда, че ипотекарнитѣ задължения ще бѣдатъ изискуеми, когато една 6-месечна вноска не бѣде внесена навреме. Г. г. народни представители! Разбирамъ това, но ако това става, както ви казахъ, при Българската земледѣлска банка и при Българската народна банка, които все таки могатъ да правятъ известни отстъпки. Обаче, предъ тая банка, която ще се ръководи отъ чужденци, които ще бѣдатъ болшинство въ нейния управителенъ съветъ, бѣдете сигурни, че и при най-малки опущения отъ страна на длъжника — независимо отъ многото задължения, които се стоварватъ върху него по тоя законъ, като напр., да съобщава измѣненieto на имота, на дохода и пр. и пр., редъ задължения, които не всѣки може да изпълни — ипотекарнитѣ задължения могатъ да станатъ изискуеми. Въ това, казвамъ, е най-голямата опасностъ за ония, които ще бѣдатъ задължени предъ новата ипотекарна банка.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Г. г. народни представители! Часътъ е 8.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да се продължи заседанието докато г. Дръновски свърши речъта си.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ да се продължи заседанието, докато свърши речъта си ораторътъ моля да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Продължавайте, г. Дръновски.

С. Дръновски (з.): Шо се отнася, г. г. народни представители, до нѣкои постановления на самия договоръ, има да забележа следното.

Вѣрно е, че срещу първата вноска на чужденцитѣ, която нѣма да надминава 60 милиона лева, ние рискуваме да изгубимъ нашата самостоятелностъ. Веднага може-би г. министърътъ ще ми забележи, че не е въпросътъ за 60-тѣ милиона лева, а е въпросътъ за по-нататъшната дейностъ на самия институтъ. Но, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че ние, и при това положение, и по-рано, и сега, никога не сме били противъ чуждия капиталъ. Дотождкова,

доколкото той е бил нужен, и въ форма, въ каквато ние бихме го желали да дойде да обслужи нашето народно стопанство, той е добре дошъл, обаче на всъка цена ние не бихме се съгласили да го имаме у насъ. Смѣтамъ, че щомъ първоначалната вноска на чужденцитѣ ще бѣде малка, при тежкитѣ клаузи, които сж легнали въ договора за учредяването на този банковъ институтъ, по-добре ще бѣде, ако ние потърсимъ вътре въ страната тия малки сръдства, съ които ще можемъ да започнемъ — 60 милиона и 40 милиона — 100 милиона лева.

Г. г. народни представители! Г. министърътъ на финанситѣ ни говори за икономитѣ, които е направилъ по бюджета. Ние можемъ всѣки моментъ да намѣримъ тия 100 милиона лева и да положимъ основитѣ на една ипотечарна банка у насъ, наистина българска народна ипотечарна банка. Но ще ми се възрази: не е въпросътъ въ малкото сръдства, въ малкото милиони, които ще внесатъ въ началото, за да се положатъ основитѣ на този банковъ институтъ; важно е по-нататъшното — намирането пазаръ на зложнитѣ облигации, които този банковъ институтъ ще издава. И привежда се примѣрътъ, че Българската народна банка до сега на нѣколко пѣти е издавала облигации, обаче не е могла да намѣри за тѣхъ пазаръ вънъ отъ страната. Вѣрно е това, г. г. народни представители, но азъ мисля, че ние отъ день на день отиваме къмъ по-добро, че престижътъ на България расте все повече и повече предъ външния свѣтъ, че малко по малко почваме да се замогваме, че нашето земледѣлско стопанство почва да се възстановява и да достига до положението си, което имаше преди войната; следователно, ако ние бихме се задоволили съ единъ нашъ институтъ, макаръ той и по-бавно да се развива, макаръ и съ по-малко сръдства да работи, макаръ и на външния пазаръ слабо да се котираатъ зложнитѣ облигации, които ще бѣдатъ издавани, азъ смѣтамъ, че съ течение на времето полека-лека той ще може да задоволява нашитѣ нужди, било отъ земледѣлски, било отъ другитѣ видове кредитъ.

Най-после, г. г. народни представители, ние имаме една Земледѣлска банка, която е обслужвала досега нашето земледѣлско население. Въсто да създаваме този новъ институтъ, ако намѣримъ повече сръдства отъ заемъ или по другъ начинъ и ги дадемъ на Земледѣлската банка, тя ще може да обслужва още по-добре нашитѣ земледѣлски стопанства. Важното е въ случая ние да бѣдемъ господари у дома си. Инакъ при тия тежки клаузи на договора ние рискуваме, като повикаме чужденцитѣ тукъ, да не можемъ после да се отървемъ отъ тѣхъ.

Какво имъ даваме ние? Та какво ли не имъ даваме! Ние имъ гарантираме въ първитѣ години 7% печалба върху внесеня капиталъ. Забравихъ да спомена по-рано, г. г. народни представители, че ако ние дадемъ на нашата Земледѣлска банка тѣзи привилегии, които даваме сега на чужденцитѣ, убеденъ съмъ, че облигациитѣ на Земледѣлската банка ще намѣрятъ сигуренъ пласментъ навънъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Дръновски! Кажете ми коя отъ тия привилегии, които даваме на ипотечарната банка, не я има Земледѣлската банка?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Напримѣръ прережданieto на вземанията.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Какъ да го нѣма? Последниятъ законъ гласи, че вземанията на Земледѣлската банка, когато сж срещу ипотека вървятъ преди. Той е общъ законъ. Най-напредъ се взема разбира се, събирането реалния данъкъ върху ипотекирания имотъ. Нѣщо повече: вземанията на Земледѣлската банка става по реда на събирането прѣкитѣ данъци. Знаете какво значи това. Нѣмала нито една привилегия! А пъкъ колкото за 7% никой не е задължилъ Земледѣлската банка какви печалби да дава. Защо приказвате тѣзи работи?

С. Дръновски (з): Българската държава гарантира на акционеритѣ 7% върху внесеня капиталъ въ първитѣ години. По-нататъкъ, ако стане въпросъ за ликвидация, българската държава се задължава да изкупи всички акции по тѣхната номинална стойностъ.

Управлението на банката. Г. г. народни представители — ами то е въ рѣцетѣ на чужденци, защото въ управителния съветъ ще бѣдатъ 4 българи и 6 чужденци. И когато дойде въпросъ да се решава нѣщо, естествено е, че 6-мата винаги ще гласуватъ за онова което отговаря на тѣхнитѣ интереси, а не за онова, което диктуватъ интереситѣ на българския народъ и държава.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: При всички уговорки, които сж направени въ закона. А какви сж тѣ? Тѣ сж най-сѣществени.

Нѣкой отъ лѣвицата: Г. министре! Ако нѣкой е внесълъ пари въ Земледѣлската банка, освобождава ли се отъ данъкъ?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Ами ако внесе нѣкой пари въ Ипотечарната банка, пакъ не се освобождава отъ данъци.

А. Радоловъ (з. в): Освобождава се.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Освобождава се отъ данъкъ капитала на Ипотечарната банка, както и капиталътъ на Земледѣлската банка не плаща никакъвъ данъкъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Тя е държавна.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Ипотечарната банка е полудържавна.

С. Савовъ (д. сг): Ние изедохме капиталътъ на Земледѣлската банка.

С. Дръновски (з): Съгласно чл. 18 отъ договора, книгитѣ на ипотечното отдѣление отъ ипотечарната банка, както и извлѣченията отъ тѣхъ, иматъ силата на официални актове. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че съ това постановление на договора много нѣщо се дава на новата банка, респективно на чужденцитѣ, и че има извести опасности, когато такива едни права се даватъ на чужденцитѣ, които ще управляватъ новата ипотечарна банка.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че и тукъ (Сочи мнозинството) и тамъ (Сочи опозицията), на тия банки стоятъ добри българи. Нека внимаваме, да не би съ тоя договоръ да създадемъ за чужденцитѣ такива условия, щото българскиятъ народъ, българскиятъ производителъ дълго време ще бие тѣпана, а парсата ще я събиратъ нѣколко души чужденци.

Нашата парламентарна група нѣма да гласува за договора въ тая му форма.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Ха, така си кажи.

Председателствующъ В. Димчевъ: Нѣма записани повече оратори.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Тогава дебатитѣ се прекратяватъ и въ следното заседание, въ вторникъ, ще продължимъ сѣщия дневенъ редъ, като думата ще имамъ азъ.

Председателствувашъ В. Димчевъ: Които приематъ, щото дневниятъ редъ, както е сега, да продължи въ вторникъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Заседанието се вдига за вторникъ.

(Вдигнато въ 20 ч. 10 м.)

Подпредседатели: } В. ДИМЧЕВЪ
 } А. ХРИСТОВЪ

Секретаръ: СТ. РЯЗКОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски , разрешени на народнитѣ представители: Владимиръ Димитровъ, Добри Витановъ, Георги Чернооковъ, Димитъръ Ивановъ Ц, Добри Митевъ, Христо Силянввъ, Кънчо Кънчевъ и Величко Кознички	309	нитѣ работи и народното здраве относно извършения на I декемврий т. г. обискъ въ синдикалния домъ (Съобщение)	309
Питане отъ народния представителъ Н. Стамболиевъ къмъ министра на желѣзницитѣ, поцитѣ и телеграфитѣ относно пристанищната служба въ гр. Варна (Съобщение)	309	Предложение за приемане на окръжна служба чуждъ подданикъ (Съобщение)	
Запитване отъ народнитѣ представители А. Стояновъ и Х. Калайджиевъ къмъ министра на вътреш-		Законопроектъ за одобряване договора за създаване на Българска ипотечарна банка (Първо четене — продължение разискванията)	309
		Дневенъ редъ за следующето заседание	329